

Uredništvo : uprava Ljubljana, Kopitarjeva 6. Telefon 23-61-23-64. Mesečna naročnina 25 lir, za inozemstvo 40 lir. — Ček, rač. Ljubljana 10.650 za naročnino in 10.394 za inserate. Izključno zastopstvo za oglaševanje in inozemstvo: UPI S. A. Milano, Rokopisov ne vračamo.

SLOVENE

AVGUST - 1944

10

CETRTEK

Schwerste Kämpfe in der Normandie

Die feindlichen Stoskeile aufgefangen — Schwere blutige Feindverluste — In Italien nur örtliche ergebnislose Angriffe des Gegners Deutsche Gegenangriffe südöstlich Warka — Alle sowjetischen Durchbruchversuche nördlich der Memel zerschlagen

DNB. Aus dem Führerhauptquartier, 9. August. Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

In der Normandie sind nunmehr auf der gesamten Front von südlich Caen bis in den Raum östlich Avranches schwerste Kämpfe im Gange. Unter stärkstem Materialeinsatz rannte der Gegner, von zahlreichen Panzern und starken Luftstreitkräften unterstützt, immer wieder gegen unsere Front an. Es gelang ihm jedoch nur, südlich Caen und südlich Vire in unsere Front einzudringen. Die feindlichen Stoskeile wurden aber in der Tiefe der Stellungen aufgefangen.

In den übrigen Abschnitten blieben die feindlichen Angriffsgruppen unter schwersten blutigen Verlusten schon vor unseren Stellungen liegen.

Im Raume von Le Mans kam es gestern zu erbitterten Kämpfen, in deren Verlauf der Feind in die Stadt selbst eindrang.

In der Bretagne wurden die auf Lorient und Brest vorstossenden amerikanischen Verbände abgewiesen, zahlreiche feindliche Panzer vernichtet. Um St. Malo wird weiter hart gekämpft.

Kampfflugzeuge griffen die Nachschubstützpunkte Avranches und Brecey mit guter Wirkung an. Im Seegebiet von Avranches wurde in der Nacht zum 8. August ein feindliches Handelsschiff von 10.000 BRT durch Bombenvolltreffer versenkt.

Über der Normandie und den besetzten Westgebieten verlor der Feind 20 Flugzeuge.

Im französischen Hinterland wurden 69 Terroristen im Kampf niedergemacht.

Schweres »V 1«-Vergeltungsfeuer liegt auf dem Grossraum von London.

In Italien führte der Feind nur örtliche Angriffe südöstlich Florenz

Najtežji boji v Normandiji

Sovražni napadalni klini prestreženi — Težke krvave sovražne izgube V Italiji le krajevni brezuspešni asprotnikovi napadi — Nemški protinapadi jugovzhodno od Varke — Severno od Memela razbiti vsi sovjetski probojni poskusi

Führerjev glavni stan, 9. nov. DNB. Vrhovno poveljstvo oboroženih sil javlja:

V Normandiji se vrše sedaj na vsem bojišču južno od Caena pa do področja vzhodno od Avranches najtežji boji. Z največjo uporabo materiala je nasprotnik s podporo številnih oklepnikov in močnih letalskih sil vedno znova napadal našo bojno črto. Vendar mu je uspelo le južno od Caena in južno od Vire, da je vdrl v naše črte. Sovražne napadalne klinje pa smo prestrežili v globini postojanke.

Na ostalih odsekih so obležale sovražne napadalne skupine, ki so imele najtežje krvave izgube, že pred našimi postojankami.

Na področju Le Mansa je prišlo večeraj do ogorčenih bojev, v katerih je vdrl sovražnik v mesto samo.

V Bretaniji smo zavrnili proti Lorientu in Brestu napredujoče ameriške čete in uničili številne sovražne oklepnike. Za St. Malo se bijejo še nadalje hudi boji.

Bojna letala so napadla oskrbovalni središči Avranches in Brecey z dobrim uspehom. V vodovju pred Avranchesom so v noči na 8. avgust z bombnim zadetkom v polno potopila sovražno trgovsko ladjo z 10.000 tonami.

Nad Normandijo in zasedenimi zapadnimi ozemlji je izgubil sovražnik 20 letal.

V francoskem zaledju smo v boju uničili 69 teroristov.

Področje velikega Londona leži še nadalje pod težkim povračilnim ognjem »V 1«.

V Italiji je izvršil sovražnik le krajevne napade jugovzhodno od Florence in na področju severno od Arezza, ki niso imeli uspehov.

Nova finska vlada

Helsinki, 9. avgusta. V zvezi z izmenjavo predsednika republike je bila večeraj prenosovana finska vlada, ki je sedaj takole sestavljena:

Ministrski predsednik: Hackzell (konzervativce);
zunanj minister: Karel Enckell (brez stranke);
vojni minister: general Walden (dosedanji minister in brez stranke);
notranji minister: Kaarlo Hillilae (dosedanji guverner Laponske, član agrarne stranke);
pravosodni minister: vitez Born (vodja švedske ljudske stranke).
Iz dosedanj, iz 16 ministrov sestavljene vlade, so poleg konservativnega ministrskega predsednika Linkomies izstopili vodja finske socialne demokratske stranke finančni minister Tanner, zunanj minister Ramas, notranji minister Ehrenroth, pravosodni minister Lehtonen ter namestnik ministra za delo in promet Kaasalainen, skupno s poljedelskim ministrom Osaro in namestnikom finančnega ministra Reinikkaeja.

Novo vlado označujejo kot »delovno vlado na parlamentarni osnovi«.

Narod jih je obsodil

Zločinski atentatorji na Führerja so bili pred ljudskim sodiščem spoznani za krive in obsojeni na smrt z obesenjem

Berlin, 8. avg. Pred ljudskim sodiščem so prešli v terek po dvodnevnih razpravah udeleženci zločinskega atentata z dne 20. julija pravično kazni. V veliki plenarni dvorani najvišjega sodišča »Kammergericht« v Berlinu se je sestal 7. avgusta prvi senat ljudskega sodišča.

Skozi stranska vrata so pripeljali policijski uradniki v dvorano osem obtožencev, ki niso bili oblečeni v uniforme. V dvojnih vrstah sede ob steni svojim sodnikom nasproti. Na prvem mestu sedi s stisnjenimi ustnicami in gledajoč v praznino bivši generalfeldmaršal von Witzleben, poleg njega bivši generalni polkovnik Höppner, ki je bil že leta 1942 zaradi strahopetnosti odstranjen iz nemške vojske. Bivši generalni major Stieff se preplašeno ozira po dvorani. Nervočno se prijemlje ves čas za vrat, medtem ko gledajo ostali obtoženci topo pred sebe.

Medtem so vstopili v dvorano v rdečih haljah člani senata tega najvišjega nemškega sodišča, njim na čelu predsednik ljudskega sodišča dr. Roland Freisler. Državni tožilec je višji državni tožilec Lautz, ki ga spremlja višji državni tožilec Gorisch. Pred obtoženci sedijo zagovorniki, ki jih je postavilo sodišče. Pred pričetkom razprave je zapregel predsednik prisednika trgovca Seubertha.

Obtoženci

Razprava se prične s predsednikovo ugotovitvijo, da dviga višji državni tožilec obtožbo proti bivšim:

generalfeldmaršalu von Witzlebu, generalnemu polkovniku Höppnerju, generalnemu majorju Stieffu, rezervnemu nadporočniku v. Hagenu, generalnemu poročniku von Haseju.

Generalstabi polkovnik Bernardis tako tiho podaja svoje osebne podatke, da ga mora predsednik opomniti, naj glasneje govori. Dalje sede na založni klopi bivši stotnik Friedrich Karl Klausinger ter bivši rez. poročnik grof York von Wartenburg.

Z invazijskega bojišča

Berlin, 9. avgusta. Kanadske čete so štiri dni brezuspešno napadale na višinah pri May-sur-Orne in Verriersu. Ker so spoznale, da vodijo čelni napadi do izredno težkih izgub, so pričele sovražne čete z obkoljevalnim poskusom. Med May-sur-Orne in Thury-Harcourtom poteka bojna črta nekaj kilometrov ob Orni. Približno v sredi med obema krajema so napadli britanski oddelki pri Grimbusu v smeri proti vzhodu. Po bombardiranju, ki ga je označil invazijski sam kot najtežjega med vso invazijsko bitko, je prodril preko Orne, da bi na ta način padel za hrbet nemškimi četam, ki se drže dalje proti severu. Nemci so s takojšnjimi protinapadi vrgli napadalce zopet nazaj. Pri ponovnem, s številnimi bombniki podprtem napadu pa je napadalcem vendar uspelo, da so napredovali za nekaj sto metrov in vdrl v tik vzhodno od Orne ležeči gozd pri Grimbusu. Zaradi nemških protinapadov so se razvili težki boji, ki še trajajo.

Na odseku med Thury-Harcourtom in Virom so napravili Britanci nekaj napadov, s katerimi so hoteli vezati nemške čete. Kot prejše dni so tudi sedaj obležali v ognju. Pri Viru samem so udarili Amerikanci z zelo močnimi silami ter napravili nekaj vdorov. Za njihovo zavezitev se še bijejo boji. Dalje proti jugu so napadli močni severnoameriški oddelki na področju pri St. Poisu in Cherencu, da bi tako utrdili svoje črte, ki so ogrožene zaradi nemških protisunkov. Po začetnem napredovanju so jih Nemci ustavili. Boji niso imeli vpliva na proti jugu med Seejem in Selino že od sobote zvečer trajajoče nemške protinapade. Da bi zadržal nemške sile, ki so na dveh mestih napredovale za več kilometrov, je uporabil sovražnik strnjene bombniške oddelke.

Njegova pehota in oklepniki so se ogorčeno upirali. Vendar niso mogli preprečiti, da ne bi nemške čete še dalje izgradile svojih v noči na ponedeljek doseženih napredovanj. Za nekatera močna sovražnikova oporišča se vrše boji z menajočo se srečo.

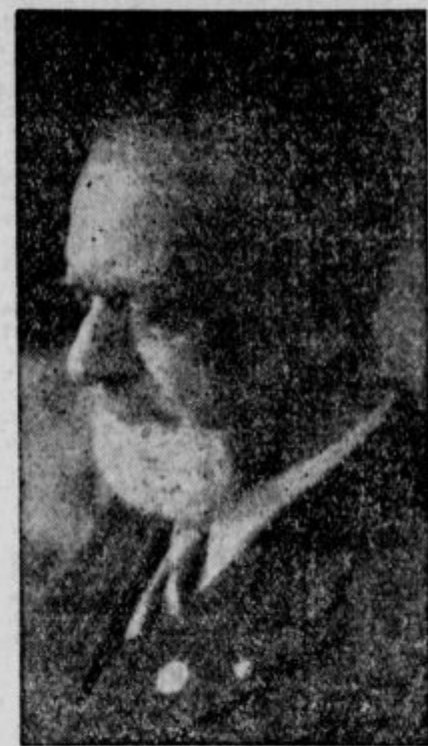
Dalje proti jugu so preložili pri Mayennu prejšnjega dne krvavo odbiti Severnoamerikanci težiče svojih napadov na področje Laval. Skušali so, da bi napredovali proti Sarthe. Nemci so pričeli s protinapadi proti ponekod prodrlim oklepniškim klinom.

V Bretaniji je pritiskal sovražnik v istih smereh kot dosedaj proti jugu, severu in zapadu. Sunkli so bili usmerjeni proti Lorientu, St. Nazairu, Brestu in St. Maloju. Amerikancem ni nikjer uspelo, da bi zavzeli utrjena nemška oporišča. Zlasti pomemben je bil obrambni uspeh nemških čet severovzhodno od Bresta, kjer se je krvavo zrušil s 50 do 60 oklepniki in močno motorizirano pehoto izvršen sovražni napad. Tudi jugovzhodno od St. Maloja so se izjalovili močni severnoameriški napadi.

Letalstvo je podpiralo obrambne boje z bombardiranjem sovražnikovih čet na področjih Avranches, Breceya, St. Hilaire in Pontorsona. Uničilo je znova številne oklepnike in polno natovljena vozila.

Na morju so boji v noči na terek popustili zaradi megle, ki se je nenadoma pojavila. Tudi običajnih napadov sovražnih loveških bombnikov ni bilo. Na vzhodnem delu Seinskega zaliva se je spopadla neka predstražna skupina vojne mornarice s sovražnimi hitrimi čolni. Nemške edince so prve pričele z ognjem in prisilile nasprotnika, da se je obrnil. Huda megla je onemogočala opazovanje zadetkov.

Ob rojstnem dnevu prezidenta Rupnika

Danes obhaja svoj 64. rojstni dan naš prezident diviz. general Rupnik. Ko mu vsi Slovenci ob rojstnem dnevu izrekamo toplo zahvalo za vse nesebično in požrtvovalno delo, ki ga je opravil za slovenski narod v njegovih najtežjih in usodnih dneh, mu želimo vso srečo in blagoslov božji na njegovi nadaljnji življenjski poti, ki je tako tesno povezana s potjo vsega slovenskega naroda.

Komunisti so v njem že spočetka videli osebnost, ki bi jim pri njihovem zločinskem delu utegnala mnogo škodovati, zato so že 1. 1941. izvršili na div. generala Rupnika atentat, pri katerem se je pa gen. Rupnik srečno rešil. Dne 3. junija 1942 je postal general Rupnik ljubljanski župan. Na tem mestu si je pridobil trajnih zaslug za mesto Ljubljana, na tem mestu si je s svojo plemenito dobroto in prijaznostjo pridobil množice novih prijateljev med vsemi sloji. Tako je bil gen. Rupnik gotovo najprimernejši mož, ki je po žalostnih dogodkih septembra 1943 lahko prijel v svoje roke usodo Ljubljanske pokrajine. In res so mu jo nemške oblasti zaupale že 20. septembra 1943, ko je bil z odlokom Gauleiterja in Visokega komisarja imenovan za prezidenta pokrajinske uprave.

Dvoje je za življenje naroda potrebno: da ima narod v usodnem trenutku zadosti lastne notranje življenjske odporne sile, in drugič, da najde osebo, okrog katere se v usodnem trenutku združi in zbere svoje sile.

Ce pogledamo, v kakšnem položaju je bil slovenski narod spričo komunističnega divjanja, moramo reči, da so se že ob prvem valu komunističnega nasilja zbudile v našem narodu odporne sile in da je bil narod takoj voljan združiti se v skupno fronto proti komunističnemu brezboštvu. Narod je gledal in čakal, kdo ga bo v ta skupni boj pozval, kdo ga bo v ta skupni boj popeljal. In v tem usodnem trenutku je Bog poslal slovenskemu narodu moža, našega prezidenta. V njegovem imenu in pod njegovim vodstvom je narod zbral svoje sile za boj za svoj obstanek. Gospod prezident, ki na najodgovornejšem mestu že skoraj eno leto skrbno varuje in vodi slovenski narod v neizprosen boj proti našemu uničevalcu komunizmu, je v teh časih simbol za vse Slovence. Ob njegovem imenu in v njegovem imenu vodi slovenski narod boj za svoj obstanek.

Ime g. prezidenta bo na vse večne čase tesno povezano z zgodovino slovenskega naroda. V najusodnejših časih, ko je narod največ trpel zaradi komunističnega nasilstva, bo narod ohranil ime prezidenta Rupnika kot moža, ki je v teh najusodnejših časih stal na čelu slovenskega naroda in s svojim delom, da celo s svojim življenjem — saj so komunisti že zdavnaj poskusili z atentatom nanj — varoval slovenski narod.

Poslanstvo prezidenta Rupnika je zgodovinsko poslanstvo. Vsakemu velikemu možu, ki ga usoda postavi na čelo naroda, mu določi tudi njegovo zgodovinsko vlogo. Od izpolnitve te naloge zavisi usoda naroda, od izpolnitve te naloge zavisi tudi spomin, ki ga zgodovina ohrani. In zgodovinska naloga, ki jo je usoda naložila g. prezidentu, je ta, da v najusodnejšem času zbere okrog sebe življenjske sile slovenskega naroda v njegovi borbi za obstanek, in da slovenski narod zdrav in zmagovit srečno pripelje v lepšo bodočnost. Ko iz vsega srca izrekamo našemu g. prezidentu tople čestitke ob njegovem rojstnem dnevu, prosimo Boga, da bi nam g. prezidenta ohranil v vsej njegovi moči, da bo tako lepo in požrtvovalno začeto delo tudi srečno dovršil v svoje osebno zadoščenje in vsemu narodu v korist in v rešitev.

Zemljevid k italijanskemu bojišču.

Narod jih je obsodil

(Nadaljevanje s 1. strani.)

nim generalom Olbrichtom, ki je bil medtem že ustreljen po prekomerni sodu, ter da je pri tem spoznal tudi bivšega generalnega polkovnika v. p. von Becka, ki ga je naravnost pozval, naj s napadom s razstrelivom odstrani Führerja.

Predsednik: »Ali so vas vprašali, če hočete sodelovati?«

Obtožene: »Da.«

Predsednik: »Ali je res, da je v oktobru leta 1943 šli v vas grof von Stauffenberg in da niste rekli ne, ker ste hoteli imeti vmes svoje prste?«

Obtožene: »Da.«

Predsednik: »Ali ste si na jasnem, da niste imeli vmes samo svojih prstov — da o glavi niti ne govorimo — marveč, da ste stavili na kocko tudi svojo čast in da ste s svojo privolitvijo za vedno izbrisali svojo čast?«

Obtožene: »Da.« Stieff prizna nato, da je bil v Stauffenbergu pozval, naj on izvrši ta napad, odklonil to, vendar je branil pri sebi razstrelivo, ki je bilo namenjeno za izvršitev napada, kljub temu, da je vedel, da je bil on določen za ta zahrbtni umor.

Predsednik opomni nato obtožence, da je pred policijo izjavil, da ni nikdar imel razstreliva ter prebere v dokaz njegove lažnosti zapisnik zaslišanja, v katerem je obtožence najprej vse zanikal ter da je nato šel po daljšem zaslišanju priznat, da je on potom nekega odaljenega sorodnika atentatorja poslal razstrelivo Stauffenbergu. Pri tem pripomni predsednik, da je bilo to razstrelivo angleškega izvora.

Ko vpraša predsednik, ali je vedel, da se bo uporabilo to razstrelivo za morilski napad na Führerja, odgovori obtožene jasno »da«.

Prvotni načrt zločinskih atentatorjev

V nadaljnjem poteku zaslišanja poročila Stieff o nekem prejšnjem načrtu, ki je bil sicer pripravljen, ni pa prišel do izvršitve. Führerju naj bi pokazali novo vojaško opremo. Za to »častno nalogo« naj bi poslali tja tri navadne vojake v bojni opremi. V vojaški nahrbtniki enega teh trih služečih vojakov iz bojišča, naj bi položili tempirano bombo, ki bi naj eksplodirala ravno v trenutku, ko bi ta vojak poročal Führerju. Pri tem bi bomba ubila Führerja in vojaka. Obtožene priznava, da je bil tudi posvečen v vse te podrobnosti. Obtožene potrjuje nato, da bi naj grof Stauffenberg, potem ko se ni mogel izvršiti napad ob priliki pregleda nove vojaške opreme, v aktivki prinesel razstrelivo k Führerju, ko bi se vršilo tam pravkar zaslanje glede položaja na bojiščih. Ta predlog je stavil tudi bivši generalni major von Tresckow. Ponovno se obrne predsednik na obtožence: »Sedaj ste poznali onega, ki bi naj izvedel napad. Ali ste sedaj o tem poročali Führerju?« Obtožene: »Ne«.

Pri nadaljnjem zaslišanju Stieffa je bil govor o njegovem neposrednem predstojniku generalquartiermeistru vojske, bivšem topniškem generalu Wagnerju, ki je izvršil po ponesrečenem atentatu samomor. Pri tem se je ugotovilo, da je govoril z Wagnerjem o napadu na Führerja že v zadnjih mesecih leta 1943 ter da je bil Wagner o tem poučen. Stieffovo trditve, čes da Wagner in on splošno nista hotela tega zločina, je zavrnil predsednik z opozorilom, da je obtožene jasno priznal, da je skrival pri sebi razstrelivo, ki je bilo namenjeno za ta atentat.

Veliko pozornost so vzbudile izjave, da je morilec grof Stauffenberg že 6. in 11. julija, ko se je javil v Führerjevem glavnem stanu, nosil s seboj to razstrelivo.

»Zakaj ni bil izvršen atentat tega dne?« vpraša predsednik obtožence. Odgovor: »Ker ni bil navzoč tudi Reichsführer SS. Tudi ta naj bi bil pri tej priliki ubit.«

Sedaj je sledilo odločilno vprašanje: »Ali ste vedeli pred 20. julijem da bi naj grof Stauffenberg izvršil tega dne svoj morilski načrt?« Obtožene priznava, da mu je 19. julija zvečer sporočil Wagner da se bo izvršil morilski udar 20. julija.

Albrecht von Hagen preskrbi razstrelivo

Kot naslednji je zaslišan bivši rezervni nadporočnik Albrecht von Hagen. On je bil podrejen majorju Kuhnju, ki je po atentatu prebežal k boljševikom. Kuhn je bil prej podrejen obtožencu Stieffu. Konec novembra leta 1943 ga je pozval major Kuhn naj preskrbi dva zvoja razstreliva, ki sta ga nato major Kuhn in obtožene skrla v gozdu v neki skladnici drv. V decembru leta 1943 je prejel od Kuhnja ob priliki službenega potovanja na bojišče ponovno nalog, naj preskrbi razstrelivo, kar je tudi storil. Vendar ni podal o teh ukazih nobenega poročila, medtem ko je podal o vseh ostalih izvršenih nalogah pisмено poročilo. Obtožene priznava, da je Stieff vedel o tem nalogu, preskrbeti razstrelivo, kljub temu, da službeno mesto Stieffa in ostalih udeležencev vključno obtožence ni imelo nikakega opravka s razstrelivom, marveč povsem druge naloge. Stieffu je bilo na to izročeno to razstrelivo, ki ga je hranil pri sebi, dokler ga ni po njegovem ukazu konec maja odnesel von Hagen v Berlin ter ga izročil morilcu Stauffenbergu.

»Ali ste izročili razstrelivo Stauffenbergu?«

Obtožene: »Da.«

Predsednik: »In s tem je bila stvar opravljena?«

Obtožene: »Ne.«

Predsednik: »Marveč?«

Obtožene: »Vprašal sem Stauffenberga, kaj bomo s tem napravili. Nato je odgovoril Stauffenberg, da hoče s tem vreči v zrak vladno ali Führerja — natančno tega sedaj ne vem več.«

Na vprašanje predsednika, ali je o tej nameri grofa Stauffenberga, kakor mu to velevala dolžnost, javil, je tudi on odgovoril »ne«.

Predsednik zaključil zasliševanje obtožence s ugotovitvijo, da je Hagen skrivno atentata, ker je izročil razstrelivo naprej Stauffenbergu.

Po kratkem odmoru je prišel zasliševati predsednik dr. Freisler bivšega generalfeldmaršala von Witzlebena ter bivšega generalnega polkovnika Höppnerja, ki je bil že leta 1942 zaradi strahopetnosti odstranjen iz nemške vojske.

Witzleben je hotel biti

»vrhovni poveljnik vojske«

Witzleben je bil rojen leta 1881. Leta 1901 je postal aktivni častnik. 19. julija 1940 ga je imenoval Führer v zasedanju reichstaga za feldmaršala, leta 1942 pa ga je prestavil Führer v rezervno glavnega vodstva. Priznava, da je bil zamotam »v to stvar«. Witzleben je poznal generala Olbrichta, ki je bil ustreljen po prekomerni sodu, že dalj časa ter je z njim o tem razpravljaj. Imel je tudi zveze z bivšim šefom generalnega štaba vojske, generalnim polkovnikom v. p. Beckom ter z obtoženim Höppnerjem. Prva težko obtežujoča ugotovitev je ta, da je že v februarju leta 1943 obiskal Becka v njegovem stanovanju ter z njim »govoril o položaju«. Ob tej priliki sta se razgovarjala o tem, da ljudje, ki jih je Führer postavil na čelo vojnega vodstva »niso dobri« ter da so »dobri« odstranjeni. Na predsednikovo vprašanje, kdo da bi lahko bolje ravnal, odgovori Witzleben s tim glasom: »Midva, Beck in jaz.« Drug odgovor o tej zadevi je imel Witzleben v oktobru ali novembru leta 1943 z Olbrichtom in to, ker je Olbricht prevzel vodstvo zarote. Pri tem odgovoru — tako je razvidno iz preiskave — je Olbricht prvič pripomnil, da on sam tega ne bo mogel izvršiti. Rabil bi še enega.

Predsednik je vprašal, kako so si prav za prav zamišljali uresničitev tega načrta, da bi pripravili Führerja do odstopa ter da bi Witzleben in Beck igrala vlogo vrh. poveljnika in kanclerja. Na to je odgovoril Witzleben: »O vsej politiki in o notranjih političnih stvareh ne razumem ničesar. V prvi vrsti smo hoteli dobiti oblast Führerja, toda ne v obliki atentata. Počakati bi morali na nek določen čas, ko bi bil Führer s tim manjšim spremestvom na potovanju, da bi ga lahko dobili v svojo oblast. Bili smo mneneja, da bi nam bil živeči Führer koristnejši kot mrtvi.«

Predsednikovo vprašanje: »Kdo pa naj bi vodil ta napad?«

Witzleben: »Ljudi za to bi morali šele poiskati.«

Predsednik je vprašal, ali so si morali domisljati, da se bo pustil Führer brez boja premagati. Nato je odgovoril Witzleben: »To smo si takrat domisljali.« Na predsednikovo pripombo, da so nameravali torej povsem navaden umor, je izjavil Witzleben: »To se lahko reče.«

Tretji dogovor z Olbrichtom je imel Witzleben v maju 1944, da bi se »podelil o položaju«. Ob tej priliki je spoznal Witzleben grofa Stauffenberga. Witzleben je priznal, da je sedaj vedel, da je Olbricht našel iskanega pomočnika. Po tem dogovoru je odpoval Witzleben povsem mirno na zdravljenje v kopališče Kissingen. Tu ga je 10. ali 11. jul. poklical nek nadaljnji posredovalec, naj takoj pride v Berlin, ker ga tam potrebujejo. Za ta dan je bila namreč nameravana izvršitev atentata. Witzleben: »To je padlo v vodo.« 19. julija je bil Witzleben zopet »iz osebnih razlogov« v Berlinu. Tu so mu rekli, da »bo jutri stvar najbrž v redu«, nakar se je zopet odpeljal domov v Seesen, okrožje Kalau. Kakor je priznal Witzleben, so mu 20. julija sporočili v Seesen, da se je v Berlinu pričelo. Sploh je vprašal pri nekem vojaškem poveljstvu, kjer so mu povedali, da je bil Führer pri atentatu le lahko ranjen, nakar se je Witzleben odpeljal v vrhovno poveljstvo vojske v Bengerstrasse ter se tu sestal z Beckom, Höppnerjem in Olbrichtom. Tjaka je prišel pravkar iz glavnega stana, potem ko je izvršil atentat, grof Stauffenberg. Beck ga je kratko vprašal, kakaj so pričeli z uporom brez točnega poročila o izidu atentata. Witzlebenu so nato predložili tako zvana »povelja«, ki so nosila njegovo ime. Witzleben je trdil, da teh povelj sploh ni prebral, sedaj pred ljudskim sodiščem pa je o njih dobesedno poročal ter izjavil, »da je smatral ta povelja kot pravilna«. Kot »vrhovni poveljnik vojske« je objavil v teh »poveljih«, da je ustanovljena »nova vlada Nemčije«. Predsednik dr. Freisler je opozoril na neko tajno povelje, ki ga je izdal Höppner kot »vrhovni poveljnik domovinske vojske«. V tem povelju je bila ukazana aretacija vseh onih, ki so vodili v narod-socialistični Nemčiji red in mir v državi, prehrano, oborožitevno proizvodnjo — kratkoma vse vojno vodstvo ter vse državno življenje. Witzleben je danes izrecno priznal, da sta on in Höppner ukazala, naj zasedejo koncentracijska taborišča vojaki, ki naj razorožijo straže ter izpustijo internirance. Internirance bi naj samo prosili, naj se zaenkrat vzdržujejo vseh demonstracij.

Na predsednikovo pripombo, da bi to pomenilo izpustitev tisočev kriminalnih, deloma inozemskih zločincev, je Witzleben molčal. Witzleben je bil vsega eno uro in tri četrti v Bengerstrasse. Ko se je izkazalo, da Führer živi in ko se je Becku ponesrečil poskus, polastiti se radia, si je naročil Witzleben svoj avto in se odpeljal domov. Kmalu nato je bil aretiran. Takrat je trdil, da je prišel povsem slučajno v Berlin. Radio v njegovem avtomobilu mu je sporočil o atentatu. Nato se je na nekem vojaškem poveljstvu sestal z bivšim generalquartiermeistrom Wagnerjem, ki se je medtem sam ubil. Nato se je odpeljal dalje v Berlin. V Bengerstrasse je srečal Becka, Höppnerja in ostale. Grof Stauffenberg mu je pokazal neko povelje, ki je nosilo njegov podpis. On pa je odbil ponudbo, da bi prevzel mesto vrhovnega poveljnika vojske. Iz dokazilnega materiala pa je razvidno, da so bili ti podatki neresnični, kar je tudi dovelo do Witzlebenovega priznanja.

Potem ko je bila točno ugotovljena vloga, ki jo je igral Witzleben 20. julija, ga vpraša predsednik: »Ali ste kaj pomislili na to, kaj bodo rekli k vašemu zločinu ostali nemški feldmaršali?« Witzleben je odgovoril: »Sem si na jasnem, da me obsojajo.«

Höppner je hotel biti »vrhovni poveljnik domovinske vojske«

Kot naslednji je bil zaslišan bivši generalni polkovnik Höppner. On je sin zdravnika ter je bil od leta 1938 poveljnik generalnega oklepniškega armadnega zbora. Leta 1942 je bil zaradi strahopetnosti in nepokorščine odstranjen iz vojske. Iz njegovih priznanj je razvidno naslednje: Höppner je stanoval v Dahleumu v bližini Olbrichta. Septembra leta 1943 je Olbricht uveličal Höppnerja v priprave za ta zločin. Höppner izjavlja, da se je stavil na razpolago le pod pogojem, če se bo izvedba tega atentata gotovo posrečila. Priznal je, da je ob priliki razgovorov glede atentata računal tudi z možnostjo nasilnega dejanja napram Führerju ter da je bil vedno pripravljen proglasiti najostrejšo izjemno stanje napram nemškemu narodu. Ob priliki obiska dne 13. julija v Berlinu, ki pa je bil »brezuspensčen« ker Stauffenberg ni izvršil atentata, je Olbricht že odredil alarmno stanje v vojni šolah, ki se nahajajo v okolici Berlina. Kakor je izjavil Olbricht Höppnerju na dan atentata opoldne, so ga njegovi predpostavljani osteli, ker je »prenaprten« odredil alarmiranje vojnih šol. Olbricht je pripomnil k temu, kakor je to potrdil Höppner, »da obstoji sicer nevarnost, da bi generalni polkovnik Guderian odpeljal tanke na vzhodno bojišče.« Atentatorji so se torej bali, da bi morali oddati na bojišče tanke, ki so jih namenoma zadrževali doma ter da bi bile s tem oslabilene čete, ki so jih za svoje prevratne načrte zadrževali doma.

Höppner in Olbricht sta se podala po prvem razgovoru 20. julija proti 13. uri skupno h kosilu. Nato sta se podala zopet v Bengerstrasse ter pričakovala poročila iz Führerjevega glavnega stana. Poročila, ki sta jih prejela, so bila različna. Na prvo poročilo ki ga je ob 15.50 poslal v Bengerstrasse grof Stauffenberg, da je bil Führer ob priliki atentata ubit, je vzel Olbricht iz neke blagajne povelja, ki so bila pripravljena za izdajo. Istočasno je bilo javljeno, da je sporočil Stauffenberg, ki je prišel na letališče Rangsdorf, da ni mogel ostati nihče živ pri eksploziji, ki jo je sam videl in slišal. Bilo je, kot da bi eksplodirala 15 cm granata. Medtem je prišel k Olbrichtu Beck ter se imenoval za vladnega šefa. Prišel je tudi Witzleben in pričel so »vladati«. Höppner je pričel kot »vrhovni poveljnik domovinske vojske« v zato določeni službeni sobi s čitanjem ukazov, ki jih je medtem sestavil Witzleben. Nato je sklical med ostalim skupinske vodje vrhovnega poveljstva vojske, vendar je naletel pri njih na energičen odpor. Ko so nato okrog 18. ure uradno sporočili, da Führer še živi, se je posvetoval z Beckom, ali se ne bi mogli s »preizkusom« ali polastiti radijske oddajne postaje.

Izdajalsko početje Becka, Witzlebena in Höppnerja se je žalostno končalo, ko so vdrl v službeno sobo Höppnerja častniki in vojaški vojske. V nadaljnjih par minutah, ki so sledile, je bil del zatratnikov po prekomerni sodu na lieu mesta ustreljen. Generalni polkovnik Beck je skušal izvršiti samomor ter si je prizadejal s tremi revolverjskimi strelji rane. Iz razlogov, ki še niso razjasnjeni, ga je nato osebno dokončno ustrelil generalni polkovnik Fromm. Höppner se je pustil aretirati.

Gördeler se je hotel iti kanclerja

Za Höppnerjem so stopili pred sodni stol pomočniki tega atentata. To je grof York von Wartenberg, bratranec Stauffenberga v civilnem življenju višji vladni svetnik. Sedaj je hotel postati »državni tajnik gospoda kanclerja«, mesto, ki bi ga moral prevzeti Gördeler. Obtoženi je poznal posamezne termine, ki so bili določeni za atentat. Bil je stalno o vsem poučen ter je izpovedal, da so imeli v načrtu takojšnjo vzpostavitev zvez s sovražniki na vzhodu in zapadu. Seveda — tako je poudaril — si je bila zarotniška klika povsem na jasnem, da bodo sovražniki vztrajali na brezpogojni kapitulaciji in uničenju Nemčije ter naroda.

Zaslišanje pomočnikov

Kot naslednji zaslišani 24. letni stotnik Friedrich Karl Klausung je bil orodje brez vsake volje glavnega zločince. Klausung je imel, v polni zavesti, za kaj gre, pripravljeno vozilo in letalo za morilec. Le bolezen, ki ga je nepričakovano napadla, mu je preprečila, da se ni 20. julija aktivno udeležil zločina.

Obtoženi polkovnik Bernardis je izjavil, da se čuti krivega, ker je deloval kot sodelavec. »Ko sem zapadel v mrežo grofa Stauffenberga, ki je bil moj predpostavljani, sem od tega dne dalje prelomil svojo prisego. Tudi svoje tovariše sem zavedel k udeležbi. Končno sem odpovedal tudi 20. julija. Če sem bil doslej le oseba, ki je bila poučena o vsem, sem postal s tem, ko sem dal naprej povelja za upor, neposredni sodelavec.«

Kot poslednji je bil zaslišan Paul von Hase, ki je bil rojen leta 1885 v Hannoveru. Leta 1940 je bil imenovan za generalnega poročnika ter za poveljnika vojske v Berlinu. 15. julija 1944 ga je poklical k sebi Olbricht, ki mu je izjavil, da je treba nekaj izpremeniti v vrhovnem vojnem vodstvu. Ker Führer neče pristojno odstopiti, mora biti odstranjen.

Hase je nadalje izpovedal, da je bil 19. julija ob 16. uri ponovno poklican k Olbrichtu, ki mu je sporočil, da se bo atentat izvršil 20. julija.

Hase je bil 20. julija do večera v svojem uradu ter je dal povelja za sestavo napadalnih čet, ki bi naj 21.

sedle javne zgradbe ter prijele narodno-socialistične ministre.

Ob koncu razprave je opozoril predsednik, da so imeli puščiti zločinski namen, da bi faktirali s sovražnim inozemstvom. Predsednik je stavil nadalje obtožencu Witzlebu vprašanje, če je izjavil po izjavljenju upora na svojem dosedanem vojaškem poveljstvu, da za pušč ni bilo na razpolago dovolj oseb.

Obtoženi je nato odgovoril, da je ugotovil ob izjavitvi poskusa tega upora »osnovno zmotno«. Vedno je mislil, da bodo sodelovali »zanemljivi deli čet ter večji krog višjih častnikov«. Njegova največja zmotna pa je bila, da se je popolnoma motil o narodno-socialističnem obnašanju nemške vojske.

Državni tožilec zahteva kazni

Sedaj je obravnaval višji državni tožilec vprašanje izvršitve pričakovane smrtne obsodbe. Obtoženci so se postavili s svojim dejanjem izven vsake narodne skupnosti ter izven odnosov do bojišča in domovine. Atentatorji so prelomili zvestobo napram svojemu vrhovnemu vojnemu poveljniku ter napram svojim tovarišem ter izpostavili Nemčijo v uri največje nevarnosti novim nezalisanim obremenitvam. Nesporno je, da se za tako sramotno obnašanje ne morejo pokoriti na ta način, da bi poštena krogla končala življenje obtožencev. Smrtna kazni se lahko izvrši le z obeshenjem.

Višji državni pravnik je končal: »Če bo obsodba izvršena, je izbrisan iz zgodovine nemške vojske sramotni madež, kakršnega ni bilo nikdar prej in kakršnega ne bo več nikdar v bodoče.«

Zastopnik obtožbe, višji državni pravnik Lautz je izjavil v svojem govoru med drugim sledeče:

»Zgodovina prusko-nemške vojske, ki je bogata na krasnih primerih hrabrosti, junaštva, zvestobe in časti, nima primera za takšno podlo dejanje, kot se je razvilo danes pred našimi očmi. Brzina in odločnost, s katerima je bil uničen upor dne 20. julija, sta postavili vprašanje, ki ga moramo proučiti, ako

Obsodba ljudskega sodišča

8 izdajalcev obsojenih na smrt

Berlin, 8. avgusta. Ljudsko sodišče Velike Nemčije je sodilo 7. in 8. avgusta osem zločincev, ki so bili odstranjeni iz vojske in ki so se vodilo udeležili zločina dne 20. julija.

Obtoženi Erwin von Witzleben, Erich Höppner, Hellmuth Stieff, Albrecht von Hagen, Paul von Hase, Robert Bernardis, Friedrich Karl Klausung in Peter grof York von Wartenburg so bili kot prelomniki prisrge, brezčastni častilopneži, zaradi veleizdaje in izdaje domovine obsojeni na smrt. Njih premoženje zapade Nemčiji.

Z ljudsko sodbo zastopnikov vsega nemškega naroda se je končalo žalostno delovanje majhne zarotniške skupinice, ki je skušala zlorabiti svoje važne in vplivne položaje in s tem pahnil v nesrečo nemški narod ter vse narode evropske skupnosti, ki se danes ob strani Nemčije borijo za svoj obstoj ter za novo Evropo. Skupina zarotnikov prav za prav ni bila obsojena le sedaj od ljudskega sodišča. Svojo sodbo in obsodbo je že takoj po atentatu viharo izrekel ves nemški na-

rodo. Kaj bi se enodušno postavil za svojo Führerja in svoje vodstvo, ki mu v teh usodnih časih neomajno zaupa. Gornje poročilo o razpravi samo dovolj zgovorno in jasno govori o peklenskih načrtih zločinskih zarotnikov in je zato vsak komentar odveč. Prav pa je, da pri tem prav posebej poudarimo in si priključimo v spomin tista mesta v poročilu, ki kažejo, da so vodile niti zarotnikov v sovražni inozemski tabor. V tem se jasno vidi vsa onemoglost nemških sovražnikov, ki že dolgo vedo, da z orožjem ne morejo streti nemške vojske, nje-nega odpora in odpora nemških zavezniških vojakov. V onemogli jezi so si zato izmislili satanski načrt, da bi dosegli svoj cilj po drugi poti, od znotraj z odstranitvijo Führerja ter nemškega političnega in vojaškega vodstva s pomočjo ljudi, ki so izdali svojo prisego Führerju. V tem vidimo dokaz, da so nemški sovražniki morali priznati svojo slabost na bojiščih. Ta načrt pa se jim ni posrečil. Nemško ljudstvo se je še bolj strnilo okoli Führerja ter se bo pod njegovim vodstvom v armadi, ki je oprala svojo čast, še zagrizenje borilo do končne zmage.

»Vsi obtoženci so brez izjeme storili ali sotorili atentata in izdaje. Vsakdo je pomembno pomagal pri veleizdaji. Sistematično so oteževali vojne napore Nemčije. Skušali so, da bi z umorom Führerja, ki je bil podel v svoji izvedbi in ki se je z božjim blagoslovom ponesrečil, dobili oblast nad vojsko in domovino. Bili so tipični reakcionarji. Hoteli so podlo in brezčastno izročiti Nemčijo sovražniku. Sprito tega niso le veleizdajalci, ampak tudi podli izdajalci domovine. Kazni, ki jih mora po zakonu zadeti, je smrtna kazni.«

Po govoru višjega državnega pravdnika so dobili besedo zagovorniki, ki jih je postavilo sodišče. V izvajalnih branilcev je prišlo do izraza juridično spoštovanje obtožbe, kajti obsodbo nad obtoženci je izrekla že 20. julija usoda, ko je obvarovala Führerja ter tudi ves nemški narod je enoglasno obsodil ta nezasišani zločin. Končno so dobili besedo, kakor to predvideva zakon, obtoženci. Obtožence Klausung in Bernardis sta prosila, da bi se od njih pričakovana obsodba izvršila s streljanjem.

Razmerje med Sovjet. zvezo in Turčijo

Bern, 8. avgusta. O razmerju med Sovjetsko zvezo in Turčijo piše »Basler Nationalzeitung«: »Pred tedni so govorili, da se je predvsem sovjetska diplomacija trudila, da bi dovedla Turčijo v zavezniški tabor. Sedaj pa izjavljajo povsem odkrito, da je povzročila Anglija odločitev v Ankaru, medtem ko sta se zadržali Sovjetska zveza ter tudi Združene države pričakujejo ob strani. Ali ni bilo nič z razgovori, ki sta jih imela s turškimi državniki Vinogradov in Višinski, ker je stavila Sovjetska zveza prevelike zahteve glede morskih očin in ali je dosegla Anglija svoj cilj šele, ko je dala Turčiji garancije ne eamo proti morebitnemu nemškemu napadu, marveč tudi napram Sovjetski zvezi? Mnogokaj kaže na to, da se je Turčija popolnoma navezala na Anglijo, da bi se lahko upirala Sovjetski zvezi ter da je prevzela Anglija napram njej obveze, ki bi jo lahko prisilile, ali ki bi ji lahko uprabila kot vzrok, da bi odklonila gotove sovjetske zahteve.«

Bern. »United Press« javlja iz Moskve: Dočim so v Moskvo došli zastopniki »poljskega osvobodilnega odbora« doslej odklonili sprejem zastopnikov tiska, je izjavil v ponedeljek pooblaščenec »ministrskega predsednika« Mikolajczyk, da bo v naslednjih dneh padla odločitev o vprašanju, ali je možno zedinjenje med poljsko izseljeniško vlado in poljskim narodnim odborom.

Milan. Neapeljski radio javlja, da je spadala med prve ukrepe Bonomi-jeve vlade po njenem prihodu v Rim zaplemba premoženja razpuščene fazi-istične stranke in njenih organizacij.

Amsterdam. Britanska poročevalska služba javlja, da je bil za naslednika generala Sosnkowskega imenovan Tomasz Arciszewski, kandidat za poljskega predsednika. Svet begunskih Poljakov v Londonu je to imenovanje, ki ga je izvedel najprej tajni poljski parlament, potrdil. Imenovanje Arciszewskega bo verjetno predstavljalo važno spremembo v odnosih med vojaško in civilno oblastjo v londonski begunski vladi.

Stockholm. Kakor javlja »Svenska Dagbladet« je postal švedski kralj Gustav maršal Mannerheimu naslednjo brojavko: »Ko prevzemate, gospod maršal, v pomembnem trenutku za bodočnost Finske najvišje mesto v Vaši deželi, Vas prosim, da sprejmete moje najiskrenejše čestitke.«

Iz Gorice

Župnik Jakob Rejec — umrl. Na Ajševici pri Gorici je 4. julija umrl upokojeni solkanski župnik Jakob Rejec. Zlatno mašo in pogrebne svečanosti je opravil ž. župnik Vodopivec. Maši sta prisostvovala tudi kanonik Valentinčič Ignacij, sošolec pokojnega župnika in njegov naslednik v Solkanu g. nadžupnik Kjačić Boženko. Gospod kanonik je po sv. maši spregovoril par toplih besed v slovo pokojniku in pohvalil v svojem govoru njegovo delo na prižnici in v spovednici. Pokojni župnik Rejec se je rodil v Sebeljah l. 1865. v duhovnika pa je bil posvečen l. 1890. Kaplanoval je dve leti v Komnu, nato je postal čepovanski župnik in je tam ostal 17 let. Pokojni nadškof Sedej ga je imenoval za solkanskega župnika in dekana ter je podel solkanske ovčice polnih 27 let. Ko je stopil v pokoj, se je nastanil v hiši svoje nečakinje Katrice in je od tam šel zadnjič 8. septembra 1940, ko je obhajal v Kronbergu svojo zlato mašo. Do svoje smrti je bolehal. Pokojni župnik je bil tudi pesnik, saj je objavil svoje pesmi v »Domu in svetu« ter v »Vrtcu« že v letih 1885 do 1890, torej v času svojega bogoslovnega študija ter se je navadno podpisoval s psevdonimom Ivanov. Med gorško duhovščino je bil vsesplošno znan in spoštovan, vsakogar je radevolje sprejemal v svojo hišo in je bil svojim stanovskim tovarišem dober prijatelj in svetovalec. Najrajnaga župnika poplaca Večni Plačnik za ves njegov trud, ki ga je imel na zemlji s svojim dušnim pastirstvom.

Beli dren evete. V nekaterih gorških ulicah je posajen beli dren, ki prav v teh dneh bujno cvete. Tako se razvija njegov vonj po Pitterjevi ulici, ob cerkvi sv. Ignacija na Travniku ter še v mnogih drugih ulicah. Drenovo cvetje obiskujejo pridno tudi čebelnice in včasih brenče že tam okrog v zgodnjih jutranjih urah.

Prodaja zgodnjega krompirja. Pokrajinski prehranjevalni urad v Gorici opozarja kmetovalce, ki so pridelali zgodnji krompir, da smejo istega prodajati le na javnih tržiščih in to s posebnim dovoljenjem Pokrajinskega prehranjevalnega zavoda.

Deček se je zastrupil. Triletni Marino Medoet iz Sentpetra se je pri igri ranil z zarjavelim železom. Nastopila je zastrupitev in deček je umrl.

Ponoči ne sme nihče v Gorico. »Goriški list« piše: »Od 20 zvečer do 6 jutraj je prepovedan vhod in izhod v mesto Gorica. Ta predpis je še vedno veljaven in bode strogo na blokih do slednje streljane na vsakogar, ki bi se jim med temi urami približal.«

Zločin nad Poljansko dolino

Večna beseda našemu času

še ostala na njegovem domu, zvedela, da je bil sin Polde ubit še isti večer, kot je bil odpeljan.

Bil je blag sin svoji materi. Skrbno je obdeloval svojo zemljo in skrbel za domačijo. Ni pa bila samo njegova domačija, temveč tudi njegova dolina, za enako ljubeznivo in požrtvovalnostjo je delal za koristi vse fane. Kako zvesto se je udeleževal življenja v katoliških prostovoljskih organizacijah. Da bi mogel uspešno delovati pri urejanju gospodarskih razmer v Poljanah, je šel v združeno šolo. Tako se je vsestransko pripravil na odličnega javnega delavca. Že je koval načrte za povzdigo in ureditev domače fane, njegovo delo je že rodilo prve sadove, vesel jih je bil on in njegovi prijatelji. Pošteno farani so hitro spoznali njegovo sposobnost in nesebičnost in so ga vzljubili. V njem so videli bodočega poljanskega župana in voditelja vsega javnega življenja v Poljanah.

To pa je vzbudilo zavist in sovraštvo pri mnogih, ki so se dali vplesti v komunistične partije. Ti protiljudski tribuni so postali ljubosumni, zato je v njihovih hudobnih in ošabnih srcih dozorel sklep: »Naša mora postati, za nas mora delati, če se pa ne bo hotel ukloniti, do morali pasti.« Neke Krmelj, p. d. Krivar, je prvi pričel Leopolda Krmelja z obdelavati. Vse je poskušal, da bi ga pridobival. Komunisti so ga krivili za prevaril, Leopold Krmelj pa je ostal neomajen. Dobro je poznal Krivarja in njegove nakane. Vedel je, da je bil Krivar že pred vojsko organiziran komunist. Kot veran in ubogljiv sin sv. Cerkve je Krmelj poznal papeževu obsodbo komunizma, ki je poznal, da komunizem nekaj bistveno slabega in da v nobeni stvari ne bo sodeloval z njim, komur je mar krščanske kulture. Zato je bilo pri Krmelju vse Krivarjevo prizadevanje vnaprej oboje na neuspeh.

Lažje opravilo pa so imeli komunisti z ostalimi veljaki v poljanski fari. Krivar je že jeseni 1941. leta spoznal, da njegova setev dobro obeta, zato je delo v Poljanah prepustil drugim, sam pa je odšel v hosto.

Na komunistične himane ulovljeni mogoci in politizirani so postali brezobzirno orodje v rokah OF. Za Poljanec, ki niso hoteli sodelovati z OF, so napadli težke ure. Komunisti niso trpeli nobene opozicije. Vsako nasprotno misel so kaznovali s smrtjo. Polde tu so nekaj časa prizanašali. Imel je namreč preveč ugleda med ljudstvom, zato se komunisti niso upali teveržati hudo. Vendar je bilo Polde tu neizgledno. Vendar je moral brez moči gledati toliko trpljenje nedolžnega ljudstva. Njegovo blago srce je hotelo pomagati. Da je bil sam v nevarnosti, mu ni bilo dosti mar, drugim bi rad pomagal.

Toda kako? Pošteno ljudstvo je bilo brez vsake opore samo sebi prepusteno. Videl je pa, da imajo komunisti komunistične vaške zaščite na vse strani odlične zveze. V tej svoji bolečini si je Polde poiskal prijatelje v St. Joštu in jim potožil svojo skrb. Poslej je rad večkrat potožal tja, ker mu je bilo prijetno se muditi v kraju, kjer je komunističnim lažem in nasilju že odklenkalo.

Komunistični voluhi so zvalili tudi te njegove prijateljske obiske. Zabili so ga dolžiti, da pripravlja »Belo gardo« za Poljanec. Že prej je bil obsojen na smrt, izvršitev smrtnih obsodb pa so komunisti v dogovoru z Vaško zaščito v Poljanah odlašali, ker so se bali javnega mnenja. Sedaj pa, sem je zdelo, da z zločinom ne smejo več odlašati. Najprej so se ga hoteli znebiti s pekleno zvijo. V bližini njegovega doma so napravili napad na oboroženo nemško silo. Bili so prepričani, da se bodo sedaj Nemci znesli nad nedolžnim Poldetom Krmeljem Res sta on in mama romala v zapore. Toda na veliko nevoljo komunistov st. dokazala svojo nedolžnost in bila izpuščena.

Ker se jim ta zločinska nakana ni po-

srečila, so Krmelja s silo odpeljali. Njegovi mami so rekli, da gre samo »na zaslišanje« in da se bo kmalu vrnil. Ko ga je bilo od nikoder, so terenci lagali materi, da je odšel na Dolenjsko v brigado, drugi so ga »videli« v Cerknem, kjer naj bi dajal dovoljenja za dopust. Komunisti so vedeli, da zločina nad njim ne bodo mogli opravičiti, zato so ukazali tako lagati. V resnici pa so ga ubili še isti večer, kot so ga odpeljali in s tem brezčestnim svojim zločinom pridali nov gnusen zločin. S tem ni bila prizadeta samo njegova mati, ampak vsa poljanska fara in ves slovenski narod.

Gospodom veljakom v poljanski fari, se je z umorom Leopolda Krmelja gotovo odvalil kamen od srca. Znebili so se »tekmečca«, ki bi bil sposoben izkoreniniti rokem in v javnem življenju v Poljanah

napraviti red. Upamo pa, da njihovo vesnaje bo do dolgo trajalo. Polde tu so res odstranili, toda mera njihovih zločinov bo kmalu polna! Kako bodo dajali odgovor za vse zločine, ki so jih kot funkcionarji Vaške zaščite izvršili nad nedolžnim ljudstvom? Kri Krmelja Polde in mnogih njegovih sofaranov kliče k nebu po maševanje. Maševanje bo prišlo in se že bliža... Kri nedolžno mučenih in umorjenih bo maševal Bog in zakonita oblast.

Mi, Tvoji prijatelji, dragi Polde, pa se bomo maševali s tem, da bomo na vseh področjih slovenskega verskega in narodnega življenja vodili neizprosno borbo proti največjemu sovražniku današnjega časa — brezbožnemu komunizmu; dokler ne bo ta tuja, neslovenska in neslovenska navlaka za Jemeraj zgnila z naših tal.

Komunistom na Dolenjskem ni prijetno

Ker komunisti vidijo, da s svojim orožjem ne morejo niso proti domobrancem, so začeli na vsi moč kazati svoje usmiljenje do »belih« in jih rotiti po raznih letakih in celo naslovljenih pismih, naj se vendar pravčasno pridružijo »narodno osvobodilni vojski«, da ne bo »prepozno«.

Povabijo, potem pa po francosko izginejo

Tržiški domobranci se spoznali, da bo res najboljše ravnati se po komunističnih pozivih, in so se hoteli skoraj polnostrojno »poddati«. Odsli so v komunistično zatočišče proti Mirni. Toda glej! Komaj so jih komunisti zagledali so jo nesramno popihali v senco gozdov. Ker so bili komunisti tako neoliki, da povabljenec niso posvečali dolžne pozornosti, so se ti čutili razvezane vseh predpisov olike in so malo razmetali tolovajske oroke.

Prav tako se so hoteli kar z orožjem »predati«, pa so zaman prehodili ves teren tja do Sv. Ane in Gradišča. Pri najboljši volji niso mogli prestopiti v NOV in naj komunisti blagovolijo to blagohotno upoštevati.

Najprimernejše mesto si je izbral ljudje v Sentruperski fari so se odahnil, ko so zvedeli, da sta prešla zaslužno plačilo terenca Podlesnik Anton in Hribar Anton. Domobranci so ju dobili v pest v noči na 27. julij, prav ko sta prišla mobilizirati preostale starce in otroke, da bi jih odgnala v hosto. Hribar se je skušal skriti, izbral si je mesto, da si bil primernejša ne bi mogel; potuhnil se je globoko v straniščno jamo. Pa mu ni nič pomagalo.

Na lastno mino je stopil

Pri Verdu je eksplodirala okrog polnoči mina. Domobranci so šli pogledat, kaj je in so videli sledove, ki so vodili v gozd. Mladci so našli hudo razmetano tolovajsko kurirja, ki jim je s poslednjimi močmi povedal, da sta jo poleg njega skupila še dva komunisti, vendar ne tako, da bi se ne mogla umakniti. Pri kurirju, ki je kmalu podlegel ranam, so domobranci našli poročilo o smrti komandanta Noterjanskega komunističnega odreda.

Kurirji padajo

Izvidnica 38. čete je 2. avgusta pri Jurki vasi naletela na nekaj komunistov. Padel je obveščevalec 3. čete 1. bataljona 1. brigade Vlasti Niko. Izvidnica 34. čete pa je v Cerovem logu podrla kurirja Kušana Dominika.

S komunistično koračnico na hiši svet

V Beceletovi hiši na Padežu, kjer so bili ti pred svojo mučniško smrtjo zaprti Kek, Grivo in tovariši, se je 1. avgusta zabaval štab tolovajske brigade. Navdušeno so prepevali komunistične koračnice, ko je prišlo na hišo nekaj enot in podrla 30 komunistov in eno komunistko, ranilo pa 15 tolovajev.

Zumberački pjesma

Ko smo zadnjič poročali o hudem udarcu, ki so ga dobili hrvaški in naši tolovaji v Beli Krajini, smo povedali, da je bil namen tolovajev mobilizirati, zlasti po Zumberački okolici, a njihovi načrti so bili prekinjeni. Sedaj pridejo od časa do časa fantje in moške iz Zumberaka v Novo mesto ter se pri-

dužujejo domobrancem. 4. avgusta jih je zopet prišlo 14. V svojem mestu so se že zelo uveljavili s svojimi zumberačskimi narodnimi pesmimi.

Obup pri komunistih

Kljub temu, da komunisti sedaj skušajo zlahkati moč domobrancev z raznimi bedastimi grožnjami in vabljenjem: »Pridite k nam če se hočete rešiti,« se dogaja ravno nasprotno. Tako se je pred kratkim podalo naši posadki v Postojni 120 tolovajev, ki so jih lakota, beg in uši spravili v obup.

Kakor pri nas, tako tudi drugje

Kakor na Dolenjskem, tako so tudi na Primorskem in Gorenjskem »osvoboditelji« morili ljudi pri delu, na njivah in na domovih. Samo na Jesenicah so padle zadnjega pol leta štiri žrtve:

Bertoncelj Fran, umorjen na cesti od cerkve proti domu v januarju 1944; Arnež Peter, umorjen v februarju 1944 na potu z dela domov; Valenter Karel, ustreljen v februarju 1944 v stanovanju, vprileženo, držče v naročju svojega enomesečnega otroka; dne 8. julija pa so komunisti v Lescah s strelom iz strojne umorili zavednega jeseniškega delavca Voltrina Heliodora.

Morilec Petra Arneža je že v žasih Jugoslovij kričal po cestah: »Šiljenko, Jozko reši nas!«

Kdo od ljubljanskih OF somišljenikov še more trditi, da je OF na Gorenjskem in Primorskem drugačna kot na Dolenjskem?

OF je komunistična organizacija, zato tudi povsod ropa in požiga.

Obljubljali so jim raj

Komunisti so na Stajerskem lagali ljudem, da je na »osvobojenem ozemlju« po Dolenjskem vse slajno urejeno in vsega dosti. Zdaj pa ni tako, kot si misli kdo. V Suhi Krajini so komunisti v nekem kraju zbrali vse ženske in jih pogladi na njive izgnancev, da so pozele pšenico. Pa je prišel dež in pšenica se je na polju zmočila. Treba bo čakati, da se posuši, pa tudi potem ne bo kaj prida močnik iz tega zrna. Nečmen so že odpeljali komunisti v mlino pri Zuhemberku od tam pa v Ambrus, kjer kuhajo močnik sestradanim Stajercem, ki jih stalno gonijo proti kočevskim hribom. Večkrat pripovedujejo ti reveži ljudem, da tri dni niso pošteno jedli. Kruha, da že tri dni niso pošteno jedli. Kruha, da so ga odgnali, ko je odhajal s težkega dela v odgnali; tedaj da se jim obljubljalo vse, kar so ga, ko pridejo na Dolenjsko. Zato je sedaj razočaranje toliko večje. Marsikdo bi rad ubežal, pa si ne zna pomagati. Okoli Dobrnež so se nastanile tudi cele družine rudarjev s Stajerskega. Gadi se jim silno slabo, tudi domačini, ki sami nimajo kaj za v lonec, jih neradi gledajo.

Pismo komunistke Ljudmile

»Na Preski so skrivali ubili maver od Komandanta mesta. V nedeljo sva se govorili, kdo bi si mislil, da je drugi dan ne bo več. Tukaj so tudi ubili neko žensko iz Dola. Mogoče poznaš Antonovo teto? Ponoči so jo poklicali ven ter jo v veži ustrelili. Klatilo se po vseh vseh teriške terence. Pa tudi Nemci in ta beli ee radi prikažejo sem. Čim bolj gre h koncu, tem huje je. Zate pa sem slislala, da bi te kmalu

Zgodba iz današnjih dni bi se začela takole: »Po ljubljanskih cestah je taval begunec. Zgodilo se je, da je zašel v ozko ulico, pa se mu je zdelo lepa in svetla, kot da vodi v srečo, domov. Srečal je človeka in ta ga je pogledal z očmi, polnimi čudovite luči, in begunec Ga je takoj prepoznal. Vprašal ga je: »Učenik, kje staneš?« Prijazno mu je odgovoril: »Begunec sem. Lisice imajo brloge in ptice pod nebo gnezda. Sin človekov pa nima, kamor bi glavo naslonil.« In begunec je bil srečen, da je srečal svetega Begunca...

Resnična je ta zgodba. Kristus je večni Begunec. Bežal je pred Herodom, z doma so ga pregnali rojaki, zasledovali so ga farizeji in hudobni. Kletvečni Begunec gre skozi zgodovino. Zdaj ga prežene en narod in Kristus odide k drugemu, potem ga prav ta narod požene čez prag. Gorje narodu, kadar gre Kristus mimo njegovih otrok, mimo fantov in deklet, mimo mož in žena brez blagoslova. Blagor narodu tudi v trpljenju in v temah, če poklekne ob potju, ko gre mimo sveti Begunec in mu kliče: »Ostani z nami, zakaj proti večeru gre in dan se je nagnil.«

Kristus je begunec, ki prosi prenočišča, a ne kakor drugi. Ni zadovol-

jen, da ga sprejme pod streho le eden. Od vsakega pričakuje, da ga bo sprejel pod svojo streho. Ali ga moreš zavrniti, če ti pravi kot Zahaju: »Danes moram ostati v tej hiši.« Ne moreš ugovarjati. On je Begunec in hotel je biti brez doma, brez prenočišča, zato da te lahko terja zani. Ne moreš reči, da lisice morajo in smejo imeti brloge in ptice gnezda, za Sina človekovega pa je vseeno, če nima, kamor bi glavo naslonil. V tvoji hiši mora ostati! Potem bo tvoji hiši došlo zveličanje. Dokler ima Boga v tvoji duši, je prasha. Če imaš praznino, da ne boš kaznoval samega sebe. Ne moreš se nasloniti na podboje vrat in reči Beguncu: »Hodi dalje!« Nimaš pravice niti moči. Kako bi namreč mogel živeti v praznih sobah sam, a begunci bi bili na cesti, kako bi mogli pustiti svojo dušo, prazno, a sveti Begunec bi ostal na cesti. Ne moreš živeti sam v praznini svoje duše, ne, ne moreš, umrl boš. Sprejmi svetega Begunca v svojo dušo in boš živel. Potem pa pojdí na ceste, spoznal boš Kristusa v beguncih naših dni in stori jim, kot bi storil Kristusu, če bi ga srečal brez doma in brez strehe.

Kaj je novega na Tolminskem

V nedeljo, 30. julija, je bila v tolminski kinodvorani lepa slovenska prireditelj. Ljudje se je kar trlo, kdo bi si mislil. Marnice, pa tudi očetje in celo slovenski narodni tadarji so prišli gledat prireditev šolske mladine. Mučki so se že tako odrezali, da se tudi v Ljubljani ne bi mogli bolje. Tolminski učitelji in učiteljice so se res potrudili, saj so v nekaj mesecih ustvarili iz naših otrok to, da se je človeku zdelo, kot da je v Tolmino od nekadašnje slovenske šole. Tega uspeha so bili veseli učitelji, še bolj pa mudi, ki so s tem mogli dokazati, da tudi oni nekaj zmorejo.

Na Idriji ob Bači so komunisti ubili Stefana Breščaka, trgovca iz Kanala, v Bocu pa so, medtem ko je kosil seno, ubili uglednega gostilničarja in trgovca Izidorja Ostana. Kamor koli morejo zaiti komunisti, povsod pušča je krvave sledi, morijo in ropajo, če le kaj najdejo. Tako so naredili roparski podvig na cesti od Sv. Lucije proti Gorici, po kateri je kmet prignal par volov. Nič niso pomisljali, vzeli so mu jih in jih odvedli v gozd. Tam pa je bil tudi njihov učitelj, ki se je posebej izkazal v podobnih podvigih, saj svoje »tovariše« kar naganja k ropanju. Imel je za novince že večkrat »ropanje«, v katerem jih je uril v kraji in stečajih. Po Tolminskem ga prav dobro poznajo, saj se ustrašijo, le da slišijo kaj o njem. Ko so mu z veseljem njegovi učenci pripeljali kar par volov, jih je nekoliko ogledoval in spoznal, kako daleč je prišel od njegovih zločinskih počet. Kaj ti voli so bili, last njegovega početa. Ni to edini primer, da so svoji svojim pokradli. Nek terence se je pritožil, da so prišli komunisti

spet uvelj. Sabina vase se! Samo, da si še sedaj srečno ušla! Več z menoj je pa že daljša slabše. Moje srce ga krona. Na Gradišče hodim dve uri, namesto da bi prišla v pol ure. Če bi me še enkrat vlovil kakor zadnjič, bi jim gotovo ne dala. Kako se imate pa na vašem rajonu? Luštek je menda tudi tekel, kakor je Jozže pripovedoval.

Tole je med drugim napisala komunistka Ljudmila svoji tovarišici Sabini v pisemu, ki nosi datum 20. julija: »Kako bi ga ne kronalo Ljudmilino srce! Za Luštka bti, Ljudmilo čez drn in strni pri begu nositi, pa še pred krutimi skrivali trepetati, je res preveč... Prav gotovo se slišijo kdaj v gozdem drejvju letos žalostni glasovi: »Ko bi mogla, ko bi smela, rada šla bi spet nazaj...«

Nemški rut še vedno živi pod peto komunističnega terorja. Minule dni so tam razglasili volitve in razglasili povedali, da ima volilno pravico vsak, ki je dopolnil 18. leto in je zdrave pameti. Ko so občani pregledovali volilne imenike, so uvideli, da je izpuščenih mnogo volilnih upravičencev in menijo, da bodo morda morali za tiste, ki v imeniku niso bili navedeni, po komunistični pameti zgraditi umobolnico.

Znani večkratni morilec in terorist Alojzij Klemenčič, ki je izvršil že nešteto zločinov, se je s svojim gnusnim delovanjem celo pri komunistih slabo izkazal, da so ga degradirali od »visokega komisarskega položaja« na navadnega komunisti. Le kaj bi z njim naredili, če bi tudi oni vedeli, da so je polastil kar treh pošilk, ki so bile njim namenjene. Ker je po njihovem »zakonu« prepovedana vsaka kraja in zatajevanje pošilk, bi ga prav gotovo ustrelili. Morda mu bodo še prišli na sled in kako se bo takrat zagovarjal, ko je vendar prav on vedno trdil, da je treba iztreti iz tolovajev 70 odstotkov, ker so »nezanesljivi«.

Odslej so naše nove telefonske številke: 23-61, 23-62, 23-63, 23-64

GOSPODARSTVO

Plače uradnika v Srbiji. Srbska vlada je sklenila izplačevati tudi uradnih prejemkov tudi v naravi, da tako pomaga državnim uradnikom. Že prej so nekateri panoge državne službe dobile dodatne nakaznice za nekatera vrste živila, novne ureditve pa zadeva vse uradništvo. Vendar pa je izdana omejitev v tem smislu, da dobe te naravnane datjave samo oni uradniki, ki se drža predpisane določene časa. Z ozirom na sedanje razmere je bil delovni čas uradov preložen na jutranje in popoldanske ure. S tem je bil delovni čas uradov tako urejen kot v ostalem gospodarstvu.

KULTURNI OBZORNIK

Najnovejšo delo profesorja M. Murka

Ker sem zvedel, da je profesor naših slavistov vseučiliškega profesorja dr. Matijo Murka v Pragi obiskal pred kratkim njegov sin dr. Vladimir, sem se obrnil nanj s prošnjo za podatke o novejšem očetovem znanstvenem delovanju. Zvedel sem tole:

Kljub svojim tri in osemdeset letom in raznim manjšim neizostim je ohranil takšno duševno čistost, da je mogel prav pred nekaj meseci dovršiti svoje največje znanstveno delo o srbskohrvatski narodni epiki. Delo je zaključek njegovega peti in tridesetletnega dela, posvečenega tej važni panogi narodne literature, ki je bila sicer znana v znanstvenem svetu zlasti od Goethejevih, Rimčičevih, V. Karadžičevih časov, vendar bolj po knjigah kot po svojem resničnem življenju med narodom samim.

Kakor je treba študirati med narodom samim njegove narodne običaje in življenje, tako je tudi z narodno epiko, ki je cela stoletja pomnila Srbom in Hrvatom pod turškim gospodstvom pa tudi izven njega

glavni del literature ter budila in ohranjala narodno zavest, ko mu je bila zlasti zaradi pomanjkanja šol pisana ali tiskana beseda nedosegljiva. Edinole med narodom samim, kjer se še danes porajajo nove junaške pesmi, večinoma ob spremstvu gusle, je moči doumeti važnost narodne epike za narodovo življenje, njeno vlogo v zgodovini, v prejšnji fevdalni in tlačni družbi, med kristjani in med muslimani; današnje stanje predstavljajo že nazadovanje, ker izpodrivajo junaške pesmi kljub vnašanju najmodernejših motivov (Balkanska vojna, Svetovna vojna in pod.) moderni načini širjenja dnevnih glasovite — knjige, časopisi, novinki, predstave, telefon, koncerti, predavanja, gramofon, v najnovejšem času pa še radio, tako da zanimanje za narodno epiko nazaduje nenaklo sporedno z razširjanjem omenjenih sredstev, četudi se pojavljajo, zlasti med Srbi, poskusi poziviti narodno pesem.

Študij srbskohrvatske narodne epike ni važen le za Srbe in Hrvate same, temveč tudi za vse druge evropske in tudi izvenevropske literature, ki poznajo narodno epiko v večjem ali manjšem obsegu, četudi je pri njih

večinoma že izumrla: iz današnjega stanja narodne epike na mestu pri Srbih in Hrvatih se da sklepati tudi na razvoj epike in marsikatero s tem zvezano vprašanje pri drugih narodih, dasiravno analogija ne bo vedno dopustna.

Najzanimivejše vprašanje se tiče nastanka narodne pesmi. Mnenja so tukaj zelo deljena, kakor vemo že glede Homerja. Dokler niso raziskovali srbskohrvatske narodne epske pesmi na mestu, temveč le iz tiskanih tekstov in poročil, je veljala domneva, da so pesmi, kakršne so pesniki prvič uveljavili, nespremenljive, kakor pesmi umetnih pesnikov. Študij na mestu je pokazal nasprotno: če zna pevec ponavljati pesem dobesedno po knjigi, kakor so to zahtevali še v zadnjih letih pri guslarskih pesmih, je to le dokaz — njegovega dobrega spomina. Pravi pevec je tisti, ki sam pesmi zлага glede na svojo dobro voljo, na prisotno publiko in morda tudi na njeno pričakovano darežljivost, tako da je lahko krajša ali daljša, zanimivejša ali bolj pusta, četudi se v glavnih potezih vsebine ne spreminja. Najdemo celotne pevce, ki pojejo isto pesem drugače pred kristjani in drugače pred muslimani. Najboljši pevci so torej tisti, ki znajo sami improvizirati, nekateri celo v rimah, in sicer ne le o kakem starem, več ali manj

znanem dogodku, temveč tudi o najnovejših, celot o volitvah, še vedno običajnih otmicah in pod., tako da zanjamejo tudi izobraženega poslušalca, vendar pravilom le ožjo družbo. Za Unionsko dvorano junaška pesem ni primerna. Razen z vestnim zapisovanjem se dajo doseči natančnejši podatki le s fonografiranjem pesmi. Zato je imel oče na svojih potovanjih v zadnjih letih namesto enega fonografa kar dva, da je bilo mogoče zabeležiti isto pesem brez presledka in tudi večkrat iz ust istega pevca, ker teče vsak kraj le blizu 4 minute.

V teh okrog 500 fonografskih posnetkih, ki so zahtevali mnogih trudov na potovanju in dela, je ohranjenih za poznejše, podrobnejše študij vsaj kakih 15.000 verzov narodnih pesmi. Za izdelavo gramofonskih plošč valji tehnično niso primerni, vendar je znanstvena vrednost valjev neprecenljiva.

Izmed očetovih zanimivejših zaključkov treba omeniti razen, kajer o nastanku pesmi meje ozemlja, tj. narodna pesem še živi (precejšnja različenost tudi v Srednji Srbiji in v Dalmaciji na otokih), pevke junaških pesmi v Dalmaciji, ki pojejo še danes in sicer brez gusle, enako kot tudi v mnogih krajih moški, gusle z dvema strunama in druga glasbila, za spremljavo junaških pesmi, ki dokazujejo,

da pojem junaške narodne pesmi ni istoveten z guslarsko; enako nevzdržno so priljubljene teorije o pevčih, slepih, ker med velikim številom znanih pevcev slepcev skoraj ni (teorija o narodu pevcev, ker so pevci le najizbranejši in najinteligentnejši posamezniki. Del teh naziranj je prof. Murko že objavil v prejšnjih spisih, počenši z l. 1909, zlasti v publikacijah dunaške akademije znanosti, v La poésies épiques populaires en Yougoslavie au début du siècle (1929), ki vsebuje še potovanje po Sandžaku, novopazarskem (l. 1924) in v Nouvelles observations sur l'état actuel de la poésie épique en Yougoslavie (Revue des études slaves 1933). Nekaj manjših potopisov in razprav je raztreseno v raznih časopisih in dnevnih, tudi v knjižni obliki pa je izšel Original von Goethes »Klagen aus der edlen Frauen des Asan Aga (Asanaginica) in der Literatur und im Volksmunde durch 150 Jahre.

Študiju srbskohrvatske narodne epike je torej prof. Murko posvetil nad 25 let na mestu, ker brez tega pogosto napornih in naravnost nevarnih potovanj na konju in v starosti nad 70 let po precej zapuščenih krajih, najbrž nikdar ne bi bil odkril toliko zanimivega in novega. (Dalje na 4. strani)

Kaj je novega pri naših sosedih?

NOVI GROBOVI

† Justina Bitenc, V Ljubljani je po dolgotrajni in hudi bolezni umrla gospa Justina Bitenc, roj. Klopčič. Blago rajnico bodo pospremili na zadnji poti v četrtek ob petih popoldne iz kapele sv. Nikolaja na Zalah.

† Antonija in Franciška Šušteršič. V Spodnji Hrušici sta umrli sestri Antonija in Franciška Šušteršič.

Naj rajnim sveti večna luč, vsem njihovim dragim naše iskreno sožalje.

OSEBNE NOVICE

Na rudarskem oddelku tehnične fakultete v Ljubljani so diplomirali gg. Kralj Janez (z najboljšim uspehom), Ocvirk Milan, Kaljčenko in Slabov. Častitamo!

ZGODOVINSKI PABERKI

10. velikega srpana.

1758. leta je umrl v Mariboru pisatelj, pridigar in misijonar Lavrencij Primož. Rodil se je na Vipavskem, študiral v Ljubljani in Gradcu, kjer je bil tudi ordiniran. Stopil je v jezuitski red in je opravljal nato službo slovenskega pridigarja in misijonarja v Trstu, Celovcu, na Štajerskem. Literarno se je začel udeleževati še kot bogoslovec, toda v latinščini. Do pisanja v slovenščini ga je privedla praktična potreba. Tako je v Celovcu 1752. l. objavil Misijske katoliške karjanske pesme, nato pa v Ljubljani Misijske pesme inu molitve. Lavrencij se pri prirejanju tekstov ni oziral na narodno slovensko cerkveno pesem,

verjetno je večino tekstov priredil po nemških predlogih. Kljub nedostatkom ima pesmarica oziroma pisatelj zaslug, da je poudaril potrebo po novih tovrstnih delih. Lavrencijevе pesmi so celovški in ljubljanski jezuitje v Parhamerjevem katekizmu ponatiskovali nad dvajset let, vendar niso v slovenski cerkveni pesmi pustile veliko sledov.

1792. leta so Parižani, ko so zvedeli za proglas vojvode Braunschweigskega, vrhovnega komandanta avstrijskih čet, v katerem je grozil s hudimi sankcijami vsem, ki bi prizadeli Ludoviku XVI. kaj hudega, napadli kraljevi grad Tuilerije. Telesna straža, sestavljena iz Švicarjev, je grad branila, dokler ni kralj prepovedal streljati. Nato so napadalcu stražo pomorili, kralja pa z družino vred odpeljali v zapor v grad Temple. Nova skupščina je Ludovika XVI. obsodila na smrt kot veleizdajalca.

1827. leta se je rodil v Kamni gorici pesnik in politik Lovro Toman. Po dovršeni srednji šoli je študiral na Dunaju in v Gradcu pravo. Po promociji je stopil v službo pri državni finančni prokuraturi v Ljubljani, pa se še naslednjega leta preselil v Gradec, kjer je stopil v odvetniško pisarno. Kasneje se je vrnil v domovino, vršil odvetniški poklic v Radovljici, nato v Ljubljani. Svoje pesmi je objavil v Novicah, Slovenski Čbeli in drugod. Izdal je tudi posebno zbirko Glas si domorodni. V njih opeva svobodo, ljubezen do domovine in slavi Stvarnika. Jezik je močno pod vplivom Koseskega. Veliko pesmi je posvetil svoji ženi Josipini Turnogradske. V politiki — bil je deželni in državni poslanec — je zastopal konservativno Bleiweisovo smer.

Novice iz naših podeželskih središč

Iz Novega mesta

Nesreča z mino. V soboto, dne 5. avgusta popoldne, so delali na polju 18 letni Cerčelič Franc, Gril Slavka, Gril Stefanija in Strana Danica, vsi iz Regerje vasi pri Novem mestu. Cerčelič je našel na polju mino, ki ni eksplodirala. Pobahal se je s svojo najdbo proti dekletom in jim mino kazal. Dekleta so ga prosile, naj se z mino ne igra, češ da je to nevarno, on pa se jim je smejal in dejal, da bo, če se tak boje, mino vrgel vanje. Rečeno, storjeno. Fant je vrgel mino proti dekletom. S silnim pokom se je razlelela. Pri tem sta bili Gril Slavka in Gril Stefanija lažje ranjeni po telesu in rokah, Strana Danica pa je dobila nevarne rane zlasti po trebuhu. Vse tri ranjenke so zdravilo v ženski bolnišnici, prvoročniki Cerčelič pa si vročo kri hladi v mestnih zaporih. — Opozorjamo ponovno, naj bodo že vendar ljudje pametni in naj puste vsakovrstno razstrelivo, ki ga najdemo, pri miru, oziroma naj o najdbi takoj obvesti najbližjo vojaško edinico, da bo eksplziv odstranila ter preprečila nesrečo.

Preskrba prebivalstva z drvmi in nadzorstvo nad uvozom. Mestna občina si prizadeva preskrbeti prebivalstvu najnujnejšo količino drv v mesto. Za vsak

uvoz drv v mesto je potrebna od 7. avgusta 1944 dalje uvozna dovolilnica, katero izda mestno županstvo. Onemu, ki bo uvažal drva brez dovolilnice, se bodo drva na bloku zaplenila in korist občine. Dovolilnice izdaja tukajšnja občina med uradnimi urami.

Se ena nesreča z eksplozivom. 13 letni Muhič Anton iz Golobinjeka pri Mirni peči se je ponesrečil z mino, verjetno angleškega izvora. Bila je v obliki škatlice, podobne globlino. Našel jo je sosed in jo dal Muhičevemu fantu. Ta jo je nekaj časa ogledoval, jo končno vtaknil v žep in ko je sekal drva, je moral zadeti ob zažigalnik. Mina je eksplodirala in ga težko ranila. Kmalu po prihodu v bolnišnico je izdihnil. — Na Podboštu je neki otrok našel nekaj peresu podobnega. Ker je bil opozorjen, da bi morda tudi to vsebovalo eksplozivno snov, je vrgel omenjeni predmet rajši v Temenico.

PRAVKAR IZŠLO!
Slovensko-latinski slovar
Sestavil dr. Fr. Bradač. : 309 strani.
Cena vezani knjigi lir 90.—.
LJUDSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI
Pred škofoj 5 — Miklošičeva cesta 5

Naznanila ljubljanskih prireditev

Operno gledališče

Četrtek, 10. avgusta, ob 18: »Carmen«. Red Četrtek.

Petek, 11. avgusta: Zaprt.

Georges Bizet »Carmen«, opera v 4 del. Osobe: Don Jose, narednik — Ursič, Escamillo, torero — Janko, Dancalro in Remendado, voditelj tihotapev — B. in M. Sanein, Morales, narednik — Dolničar, Zuniga, oficer — Lupša, Carmen — Karlovcova, Mi-

SE TA TEDEN IZIDE NOVA KNJIGA
»SLOVENCEVE KNJIZNICE«

HENRIK FEDERER:

»GORE IN LJUDJE«

Zgodba se vrši v švicarskih planinah, kjer inženir Manus gradi gorsko železnico. Tu najde svojega nezakonskega otroka Manga, ki ga je imel kot študent z neko planinarico. Lepo je opisan odpor otroka do očeta, očetovo trpljenje in njegova poštenost, ki se ni ustrašila nobenih naporov, da popravi mladostno krivdo. Iz knjige diha črna gora, preprostost gorjanov, njihova trgovlavo in starokopitnost pa tudi njihovo dobro srce. Zgodbo boste radi brali, ker je pisana preprosto in ima mnogo lepih momentov.

caela, kmečko dekle — Ribičeva, Frasquita — Križotova, Mercedes — Poličeva, Godi se v Sevilji in okolici v Španiji. Solo plešejo Bravničarjeva, Japičeva in Pogarčar. Novi kostumi Stančičeva in F. Remškarja, dekoracije V. Skružnjaja. Dirigent dr. Švara. režiser C. Debevec, scena inž. arh. E. Franz.

»Oddajništvo spletna Jadranske primerje«
RADIO LJUBLJANA
Dnevni spored za 10. avgust:

7 Poročila v nemščini — 7.10 Jutranji pozdrav, vmes 7.30 Poročila v slovenščini — 9 Poročila v nemščini — 12 Opoldanski koncert — 12.30 Poročila v nemščini in slovenščini, napovedi sporeda — 12.45 Mali orkester vodi A. Dermalj — 14 Poročila v nemščini — 14.10 Vsakemu nekaj — 17 Poročila v nemščini in slovenščini — 17.15 Dobra volja v duru in molu — 18.45 Narodopisno predavanje, dr. Sergij Vilfan: Kmečke pravde — 19 Tango za te — 19.30 Poročila v slov. — 19.45 Prenos aktual. predavanja — 20.15 Schubertova glasba — 21.15 Slov. napoved izjava radijski orkester pod vodstvom D. M. Siljanca — 22 Poročila v nemščini, napoved sporeda — 22.15 Malo kramljanja, malo plesanja, plesni orkester vodi Dušan Prevorsek — 23 Prenos sporeda nemških radijskih postaj.

narodnih epičnih pesmi. 10. Epične pesmi v tiskanih zbirkah. 11. Glasbila. 12. Epčno petje brez glasbila. 13. Mesto, čas in funkcija narodnega epičnega petja. 14. Prednašanje in opazke k obliki epičnih pesmi. 15. Jezik. 16. Zemljepis, zgodovina in nar. epičnih pesmi. 17. Kulturne zgodovine in nar. epičnih pesmi. 18. Nastanek narodnih epičnih pesmi. 19. Izumiranje nar. ep. pesmi. 20. Fonografiranje. Seznam fonogramov. 21. Ilustracije. Seznam ilustracij. — Priloge. Rokopis obravnava torej znaten del narodovega življenja sploh.

Hvala Bogu, da je oče utegnil rokopis skontati, ker bi bilo danes stanje narodne epike na ustreznem ozemlju še mnogo slabše kakor je bilo ob prvih in tudi poznejših potovanjih, ker polagoma izumira. Danes se gradivo ne bi več našlo v obsegu, kakor ga je oče našel.

Kdaj bo knjiga izšla, je danes nemogoče določiti. Težko, da bi jo bil oče dokončal, če bi bil moral opravljati svoje prejšnje družabne in znanstvene obveznosti. Vsekakor je zelo srečen, da je rokopis dovršil. Ali se bo mogel lotiti od raznih strani začelenega nadaljevanja spominov, ki obsegajo dosedaj le mladost do 14. leta (Časopis za zgodovino in narodopisje 1933), danes ni moči predvideti, td.

Ce bi samo tisti govoril, ki ima kaj povedati, bi bilo na svetu tiho. (Wibell.)

Koledar

Četrtek, 10. velikega srpana: Lavrencij, mučenec; Asterija, devica in mučenica; Domeljtan, škof.

Petek, 11. velikega srpana: Tiburcij, mučenec; Suzana, devica in mučenica; Alenčina sprememba: Zadnji kraje ob 3.52. Hrečchel napoveduje vetrovno, kaander, škof in mučenec.

Operno gledališče

»Carmen«. Red Četrtek. Ob 18.

Kino Matica

»Akordi življenja« ob 16 in 19.

Kino Union

»Platno iz Irake« ob 17 in 19.15.

Kino Sloga

»Jastrebica Wally« ob 16 in 19.

Lekarniška služba

Nočne službe (majski lekarni): dr. Kmet, Ciril Metodova cesta 48; mr. Trnkoczy, ded., Moatni trg 4, in mr. Ustar, Šelenburgova ulica 7.

Bibliofilska tombola

Objavljamo datume za žrebanje številki bibliofilske tombole:

13. avgusta za dvojke,
17. avgusta za trojke,
20. avgusta za četverke,
24. avgusta za petorice,
27. avgusta za tombole, in
30. avgusta bo žrebanje za dodatne tombolske dobitke.

Vsi, ki ste kupili tombolske tablice, si izrežite te podatke, da boste mogli zasledovati potek igre v dnevnem časopisu.

Se je čas, da si kupite nekaj tombolskih tablic v Gradišču 2 ali v Ulici rodni zemlje.

V petek, 11. t. m., bomo pričeli delati Severin Saljevo pesnitev »Spev rodni zemlje«.

Knjige za dvojke in trojke bomo pa delili od 20. t. m. dalje v pisarni v Gradišču.

Dr. Franc Grivec

Narodna zavest in boljše življenje

je samoniklo znanstveno delo ter je kot tako slovenskemu inteligentu neobhodno potrebna

Vsakdanja Ljubljana po kronistovih zapiskih

V dveh mesecih 400 kolesarjev ovađenih

Kolesarji hočejo biti posebne vrste trgovlavo. Mnogi si domišljajo, da se mora vse mesto okrog njih sukati. No, čejo upoštevati najenostavnejši kolesarski pravil, ki so bila vsi čas objavljena v dnevnem časopisu. Da se pa vendar kolesarji prične prometne discipline, je policijska uprava ukrenila najstrožje odredbe. V dobrih dveh mesecih so policijski stražniki prijeli že nad 400 kolesarjev, od katerih je bila pretežna večina kaznovana z večimi ali manjšimi denarnimi kaznimi. Pri nekaterih so bili upoštevani od kolesarjev navedeni razlogi za oprostitev. Policijska uprava pa je v bodoče odločena, da ne bo več upoštevala nikakega, navidezno še tako tehtnega razloga in bo najstrožje kaznovala brez izjeme vsakega kolesarja, kršitelja cestno-policijskega reda. Če tudi te kazni ne bodo zalegle, bo policija poslegla po najdrakonicejših sredstvih.

Razgovori o tramvaju

V tramvaju samem, posebno pa na tramvajskih postajališčih in ob tramvajskih progah ljudje živahno vodijo razgovore o vseh aktualnih in perečih vprašanjih, ki jim je dal povod drugače poizni in nemi tramvaj. Lastniki mesečnih kart načenjajo vprašanje, kolikšno odškodnino so upravičeni zahtevati od uprave cestne železnice, ko jim ni vedno, dostikrat po ves, dopoldan ali ves dan tramvaj na razpolago, da bi jih prepegljal na zaželeni cilj, ko so vendar plačali svoj mesečni prispevek. Nekateri so za to, da bi uprava prihodnji mesec upoštevala vse one dneve, ko ni bila mogoča vožnja s tramvajem in jim vstela pri naročilu septembrskega listka primeren znesek v dobro. Zagovorniki uprave pa zagovarjajo pravno stališče, da je tu po sredi zvis maior, Sedaj je določeno, da lahko tramvaj vsak dan počiva od 8 zjutraj pa tja do opoldne. V sredo je tramvaj ustavljen obrat že ob 7.30. Sukajo se še drugi razgovori o tramvaju, pa spadajo bolj v kak satiričen podlistek.

Za 8 vrtin kazni 1000 lir

Kaj? Kako? Osem vrtin naj bi stalo tisoč lir? Da! To nam pove policijska kronika, ki navaja:

Na svojevtrstno misel je prišel ljubljanski gostilničar V. L., ki je hotel na cenen način priti do vrtine. Krenil je v tivolski park in si jih narezal lep šopek. Dejstvo, da javni nasadi služijo obči koristi, si je razlagal po svoje tako, da so lastniki teh vrtin vsi meščani, da sme torej z njimi vsakdo meščan razpolagati in si lahko posameznik vzame, kolikor si jih požel. V njegovem navdušenju za prirodne lepote ga je zmotil čuvaj mestnih nasadov, ki mu je lepo pojasnil, da temu ni tako. Še temeljiteje so ga poučili na upravi policije. Skrbno je mož sestavil svoj zagovor, a ni nič zalegel. Gostilničar je prejel nagrado za utrpane vrtine v obliki denarne kazni 1000 lir. Bil pa je hkrati obsojen, da ima plačati mestni občini ljubljanski za utrpanih 8 vrtin 1000 lir. Paš so bile te vrtine strašno drage!

Kakor kronika nadalje pripoveduje, je bil gostilničar s to kaznijo še nekam zadovoljen, ker se je bal, da ga ne pokličejo še pred kazenskega sodnika na sodišče. Za enkrat je bila paš politično-administrativna kazen na mestu.

Družinska drama pred sodiščem

Veliki kazenski senat ljubljanskega okrožnega sodišča, ki je zadnjič leta 1941 sodil razbojnika Haceta, se je v torek, 25. t. m. sestel k zasledanju, da razpravlja o zločinu umora, ki ga je bil obtožen v Ponovi vasi pri Grosuplju bivajoči mizarjski pomočnik, 40-letni Ivan Štrukelj, da je lani 18. julija ustrelil svojega svaka Jožeta Koemana, tesarja in posestnika, ki je poprej s silo vdrl v njegovo zaklenjeno hišo.

Poleg zločina umora je po obtožnici zakrivil še prestopke zoper osebo varnost in prostost. Z njim soobtoženi je bila njegova sestra, 32-letna Ivana Koeman roj. Štrukelj, žena tesarjeva, da je pomagala obtoženemu pri vdoru v hišo. Tesar Koeman je leta 1931 poročil Ivano. Zakon je bil sprva srečen, zadnja leta pa so se vrstili družinski spori in prepirl. Lani na binškošni ponedeljek, 14. junija je žena Ivana pobegnila od moža in šla k staršem. Kritični dan je hotela z bratovo pomočjo odpeljati svojo opremo in opravo. Hiša je bila zaklenjena. Pozneje je prišel mož, ki je hotel pre-

Drabne novice

Maša zadušnica za pokojno Pavlo Vahon, roj. Jure bo v petek, 11. t. m. ob pol osmih v cerkvi sv. Petra v Ljubljani. Ob dvasetletnici smrti urednika in delavskega prvoboritelja Mihe Moškerca bo daroval spominsko sv. mašo p. dr. Angelik Tomine v frančiškanski cerkvi v petek, 11. avgusta, ob 8. Prijatelji in znanci vljudo vabljeni.

Odlična naslovna rleba nove rakovniške knjižice jasno izrazi njeno aktualno vsebino: Ali (krščanstvo) — Ali (komunizem). Knjižico je spisal dr. Blatnik, opremil Jože Baranek. Cena 1.50 lire. Priporočamo.

Slovska družba. Pavel, ki bodo peli pri sv. maši ob zborovanju Slovske družbe 13. t. m., naj pridejo ob 8.30 k pevski vaji v Marijanišče. Zborovodja I.

Domu aleph je naklonil g. odvetnik dr. Ivan Tavčar iz poravnave v neki kazenski zadevi znesek 2000 lir. Za plemeniti dar so odbor društva v imenu aleph najskromneje zahvaljuje. Bog povrni!

V spomin na blagopokojnega g. dr. Alojzija Turka, profesorja na realni gimnaziji v Novem mestu, je globoko žalujča gospa soproga z gđ. hčerko darovala Dobrodelni pisarni v Novem mestu 150 lir. Za dar iskren Bog plačaj, rodbini pa izrekamo naše sožalje.

Bivši bojevniki iz prve svetovne vojne se opozarjajo, da bo darovana dne 13. avgusta ob 8 na Rožniko običajna sv. maša v spomin padlih in umrlih bojevnikov iz prve svetovne vojne. Sv. mašo bo daroval bivši vojni kurat p. dr. Hadrijan Kokalj. Po sv. maši bodo molitve za umrle tovariše iz prve svetovne vojne. Bojevniki povel se na prošajo, da pridejo na kor, ostali bojevniki pa naj napolnijo cerkev.

Direkcija Dvorazredne trgovske šole sprejema prijave za vpis v I. in II. razred od 14. avgusta 1944 med 9-12. K prijavaanju je treba prinesiti I. prijavo, ki se dobi pri šolskem služitelju in jo je treba kolikovati s 20 liri; 2. a) za I. razred: gimnazijci: spritevalo o nižjem tečajnem izpitu in o dovršenem IV. razredu; meščanski: šolski: spritevalo o završenem izpitu; b) za II. razred: spritevalo o dovršenem I. razredu; 3. rojstni list; 4. prispevek za zdravstveni fond, skripta in drugo, kakor je razglašeno na razglasni deski.

Odvajalni čas »PLANTA« dobiti v vsaki lekarni.

Rdeči križ poroča

Vojni ujetniki prosijo. Vojni ujetniki Nemčiji, posebno taki, ki nimajo svojcev ali so brez zveze z njimi, se obračajo do RK e prošnjami, naj bi jim poslali pakete z živili itd. RK je že odpremil na razne naslove 170 paketov. Ker pa mu sredstva zmanjkujejo, prosi ponovno premožnejše rojake, naj se spomnijo vojnih ujetnikov in naj darujejo RK nepokvarljiva živila ali celotne pakete za vojne ujetnike. Dosedaj je na ta način zbral 22 paketov, prostoj pa je še nad 30. V glavni pisarni, Marijin trg 5, dobe darovalci naslove vojnih ujetnikov, če bi jim hoteli pakete poslati sami. Lahko pa darujejo RK primeren znesek, da nabavi živila itd. za pakete.

Sprejemanje paketov. Opozorjamo občinstvo, da paketni odelček ob sobotah ne sprejema paketov, zato pa ob petkih od 15-16.30.

Zahvala. G. ravnatelj Viljem Nemenz je daroval RK 500 lir namesto venca na krsto blagopokojne g. Ane Hartmanove, g. dr. Albert Trtnik pa 300 lir v počastitev spomina blagopokojnega g. Petra Kastelica. — Priročna hvala!

POIZVEDOVANJA

Zgubila sem v torek od 12.30-12.45 št. širok damski pas po Reeljevi in Praškovi cesti. Najditelja naprošam, da ga odda v upravi »Slovenec«.

»SVETU« je bogato pisana beseda

Potrebna je vzorna disciplina na trgu

Ze jeseni leta 1941. je bil določen poseben stražnik, ki je pazil in skrbel za red in disciplino gospodinj na živilskem trgu. Stražnik, visok in izkušen mož, ki ume vzdržati svoj vpliv in avtoriteto, ima sedaj, tako ob sredah in sobotah, ko je na trgu največja gneča, in močan vrvež, polno dela. Res bi bilo potreba, da bi ga razdelili kar na deset delov, da bi mogel na vseh koncih in krajih, pri vseh cizah in klopek, kamor zdravi val kupujočih gospodinj, skrbeti za red in gospodinje nadzirati. V soboto so bile pri nekaterih klopek gospodinje nedisciplinirane, kar se še ni doslej primerilo v taki meri. Vsevpok so kričale in se prerivale okoli neke kmetice, ki je prinesla na trg jerbasa jabolka, veliko stročnega fižola in lepe kumare. Stražnik je moral uporabiti svo avtoriteto in skoraj fizično moč, da je spravil neugnane ženske v vrsto. Odredil je, da kmetica ni smela toliko časa prodajati, dokler niso bile v vzorni vrsti in se niso prekeale. Včasih je kronist hvalil vzorno disciplino gospodinj, a sedaj bo potrebna ostra graja!

Tudi 12. knjiga »Svetovec knjižnice

TAJNOSTI NARAVE

bo imela, kot vse knjige doslej, zelo lepe in poučne slike, ki bodo knjigi gotovo v okras. Če ne veste, kakšno nalogo imajo pljuča, jetra, žolč in druge obisti v človeškem telesu, boste to na zanimiv način opisano brali v tej knjigi. Posebno priporočamo prav to knjigo mladini, ki se bo s tem seznanila z marsičem, česar dozdaj gotovo še ni vedela. Starši! Naročite svoji doraščajoči mladini SVETOVE knjige! Iz njih se bosta mladenič in mladenka mnogo naučila, kar jima bo koristilo v življenju. — Še danes se naročite na »SVETOVO« KNJIŽNICO!

SPOROČAMO SVOJIM CENJ. ODJEMALCEM, DA SO NASE NOVE TELEFONSKE ŠTEV.

TOVARNA FUZINE 20-54
TRGOVINA SV. PETRA C. 17 28-06

„ŽIMA“ JAGER

MILAN
TOVARNA ŽIME
IN ŠETK

SE VEDNO NUDIMO:
KVALITETNO ČISTO ŽIMO
RAZNOVRSTNE ŠETKE

Kaj je novega pri naših sosedih?

S Spodnje Stajerskega

Odlikovan je bil Spodnještajerski po- ročnik Erich Verderber iz krajevne sku- pine Radeče pri Zidanem mostu z železnim križcem druge stopnje.

Osebnost v pošto. Bivši župan in poštar Anton Schuhmann pri Sv. Marjeti ob Pesnici je bil zopet imenovan za po- štar tamošnje pošte. Imenovani je so- rodnik dvornega svetnika dr. Šumana.

Dva nova župana. Za župana v Jare- nini pri Mariboru je bil na mesto Franca Sparla imenovan tamošnji trgovec Maks Eisenhut. Pri sosednjem Sv. Jakobu v Slov. goricah pa je sedaj župan K. Eisenhut, nekdanji komandir žandarmer-rije v Hočah. Zanimivo je, da sta dva sosednja župana istega imena.

Skrat zaklad soli pod Vurbergom? Staro izročilo pravi, da so pred 200 leti v gozdovih blizu Vurberga slučajno na- leteli na solno rudo. Jeleni, srne in divji prašiči iz velikih gozdov grofa Herber- steina (prej grofa Ulma) so se gnetli pri- nekem izvirku izpod graščine Vurberg, lizali ven štrlečo skalo in srebrni vodo iz tamošnjega izvirka. Ugotovili so, da se je v strmem pobočju nahajala solnata ruda. Nekaj časa so hrib odkopavali in kmetje so uporabljali kamen, ki so ga dobili in topili za sol. Za cesarja Jo- zefa je bila izdana stroga prepoved upo- rabe te soli. Odprtino hriba so zadelali z železno ograjo ter jo zasuli z zemljo. Poslanec Rožkar se je v letih 1918—1924 za zadevo močno zanimal.

Iz Hrvaške

Uničena Tintoretova slika v Splitu. Pri nekem dosedanjem anglosaškem letal- skim napadu na Split je postala žrtev tega napada tudi znamenita Tintoretova slika »Materi Božje z Detelom«. Slika je bila lastnina plemenitaške družine Sinov- čić ter je zgorela skupno s hišo te dru- žine. Pred izbruhom sedanje vojne je dobivala omenjena družina od vseh strani ponudbe za odkup te slike. Med drugimi ponudniki je bil tudi neki inozemski mu-zej, kateri je za sliko dajal 100.000 švica- skih frankov.

Ustanovni občni zbor Osrednjega Hrvatsko-nemškega društva v Zagre- bu. V začetku prejšnjega meseca je bil v Zagrebu ustanovni občni zbor Osrednjega hrvatsko-nemškega dru- štva na Hrvatskem. Za predsednika društva je bil izvoljen notranji mini- ster dr. Lorković, za I. podpredsednika inž. Djuro Stipetič, za II. podpredsed- nika Droglavnik Ademaga Mešić, za III. podpredsednika državni svetnik Matija Kovčič, za I. tajnika ravnatelj Ivo Aljančić in za II. tajnika Rudolf Bari- čević, tajnik v zunanem ministstvu. Odborniki društva so med drugim: Ivo Bogdan, glavni ravnatelj za propagan- do; Josip Horvat, novinar in književ- nik; dr. Rudolf Horvat, vseučiliški pro- fesor; Lovro Matačić, ravnatelj opere v p.; dr. Mile Starčević, prosvetni mi- nister v p.; dr. Lovro Sušić, minister- postrojnik; Janko Tortić, minister za zdravstvo in korporacije; dr. Vekoslav Vrančić, minister za trgovino, obrt in industrijo, ter državni vodja športa Miško Zebić. Med častnimi člani dru- štva so od Hrvatov zunanji minister dr. Mehmed Alajbegović, minister dr. Artuković, Droglavnik dr. Mile Budak, predsednik sabora Marko Došen, državni minister Ivica Frković, arhi-epi- skop hrvatske pravoslavne cerkve Ger- mogen, hrvatski poslanik v Berlinu dr. Vladimir Košak, predsednik vlade dr. Mandić, podpredsednik vlade dr. Dža- fer Kulenović, minister za prizadete kraje Meho Mehčić, pomožni škof bar- on dr. Salis Savvis, finančni minister dr. Toth, vojni minister Vokič ter drugi.

Razstava hrvatske knjige. Dne 29. julija so v Zagrebu tudi letos odprli razstavo hrvatske knjige, na kateri so vse zagrebške knjižarne in založbe raz- stavile vse hrvatske leposlovne in znan- stvene knjige, ki so bile izdane od lan- skega leta. Razstavo je odprl prosvetni minister dr. Makaneč.

Kazen za izvršeno zločinsko dejanje. »Donau Zeitung« poroča, da je bilo na Hrvatskem v nekem kraju izvršeno sabo- tažno dejanje na progi. Ob tej priliki sta izgubila življenje progovni čuvaj in železniški delavec, na drugem mestu je pa bilo radi atentata ranjenih deset kme- tov in delavcev. Hrvatske oblasti so v smislu določil novih zakonskih predpisov za vzdrževanje reda in miru prijele 7 komunističnih kolovodij ter so jih na mestu izvršenega zločinskega dejanja obesili.

Zamenjava na položaju državnega taj- nika v notranjem ministstvu. Poglavnik je izdal odredbo, s katero je razrešil po- slov državnega tajnika v notranjem mi- niststvu dosedanjega državnega tajnika dr. Ante Nikoliča ter ga imenoval za državnega svetnika. Dosedanji državni svetnik dr. Nardelj je pa imenovan za državnega tajnika v notranjem minist- stvu.

Velika udeležba pri letošnji procesiji k Mariji Bistriški. Letošnje procesije k Mariji Bistriški se je udeležilo nad tri tisoč zagrebških vernikov. Procesijo je vodil tudi letos zagrebški nadškof dr. Ste- pinac.

Strahovalni napadi na hrvatska me- sta. Hrvatsko časopisje iz prejšnjega meseca poroča, da so anglo-ameriški letalci izvršili v začetku julija več strahovalnih napadov na posamezna hrvatska mesta. Civilno prebivalstvo je imelo žrtve.

Iz Srbije

Smrt vojina M. Djuričića. 29. ju- lija je v Beogradu umrl bivši finančni minister, bivši predsednik beograjske mestne občine in dolgoletni upravnik Državne hipotekarne banke dr. Vojin M. Djuričić. Pokojni Djuričić je bil rojen leta 1888. Po končani gimnaziji je študiral pravo v Franciji, kjer je leta 1910. tudi diplomiral. Od l. 1912. pa vse do leta 1927. je služboval v finančnem ministstvu, nakar je bil postavljen za upravnika Državne hi- potekarne banke. Pozneje je zavzemal položaj finančnega ministra ter je bil končno tudi beograjski župan. Pokoj- nik je bil priznan finančni strokov- njak. Pokopali so ga v Beogradu dne 30. julija.

Poveljnik Srbskega prostovoljskega zbora — general. Srbska vlada je sprejela sklep, s katerim je vnapre- dila poveljnika Srbskega prostovolj- skega zbora Kosto Mušićkega za inžen-irskega brigadnega generala.

Imenovanje za min. svetnika. Po sklepu srbske vlade je imenovan za svetnika v ministstvu za poljedelstvo in prehrano Spiro Pejanović, doseda- nji ravnatelj državnega vzornega po- sestva.

Nove izdaje Srbske književne za-

druge. Srbska književna zadruga tudi v sedanjih težkih razmerah vrši svojo kulturno nalogo med svojim narodom ter izdaja najboljša dela domačih pi- sateljev ter prevode najboljših sve- tovin leposlovnih del. Tako je te dni izdala v prevodu predsednika Srbske književne zadruge dr. Svetislava Ste- fanovića Shakespearejevega »Beneške- ga trgovca«. V kratkem bo pa izšel drugi del antologije srbske lirike, v kateri so zastopani Santić, Rakić, Du- čić, Pandurović, Veljko Petrović, Dis- danica Marković in ostali znani srbs- ki liriki.

Vrnitev nove skupine srbskih ujet- nikov v domovino. Dne 2. avgusta se je vrnila v domovino nova skupina 300 srbskih vojni ujetnikov. Na po- staji jih je sprejel v imenu srbske vlade srbski minister za narodno go- spodarstvo dr. Nedeljković.

Slava srbske garde. Dne 1. avgusta je imela v Beogradu slavo Srbska garda. Na slavo so prišli skoraj vsi člani srbske vlade na čelu z genera- lom Nedićem, ki je izbranim srbskim četam govoril tudi o pomenu slave ter o njihovi nalogi v službi domo- vine.

Tolovaži doživljajo vedno večje po- raze. »Donau Zeitung« z dne 3. t. m. poroča o novih težkih porazih tolova-jev v Bosni in Srbiji. Tako so planin- ski lovci SS v gozdnem področju v okolici Zepče potolkli komunistično divizijo, ki je hotela prekorčiti Bos- no. Med mrtvimi tolovaži so našli tudi »divizijskega« in »brigadnega« povelj- nika. Hud poraz so doživeli komunisti tudi na prostoru Vlasenica—Ribnica—Kladanj. Na bojišču so našli 947 mrtvih. Zaplenili so tudi mnogo orožja in streliva. Na področju ene armade so imeli komunisti v enem tednu na- štetih 1858 mrtvih ter 103 ujetnike. Na srbskem prostoru so se v bojih proti tolovajem posebno izkazali srbs- ki oboženi oddelki. Po porazu ko- munistov so našli 885 mrtvih ter 1088 ujetnikov. Vsi ti so bili prisilni mobiliziranci in so komaj pričakali priliko, da so se lahko predali. V oko-lici Cetinja sta strogoglavila 2 anglo-ameriška bombnika, ki sta se vracala z bombardiranja v svoje italijanske baze. Posadko so ujeli. O vedno slab-ših razmerah med komunisti poroča tudi okrožnica, katero so zaplenile nemške vojaške oblasti v okolici Ko- torja. V okrožnici poveljstvo neke to- lovaške enote hudo prijemla tolovajs-ke mladinske organizacije. Očita jim nespoštnost, nediscipliniranost in za- nemarjanje službe, ker se že dolgo- časa prijavljajo k tolovajem »samo« neznan odstotek mladine. Nekateri člani mladinskih tolovajskih skupin so se izkazali za prave strahopetce, zopet drugi so pa izdali sovražniku važna sporočila. Tako se tolovajske enote tudi same notranje vedno bolj razkrajajo.

CRKOVNICA

a - a - a - b - b - e - g - h -
i - i - i - l - l - l - l - m -
- n - n - n - o - o - o - o - o -
p - p - r - r - r - r -
Z a
. z a
. z a
. z a
. z a
. z a

Iz 30 črk poleg danih dveh sestavi 6 besed, ki pomenijo v drugačnem re- du naslednje: osvoboditelj Peruja; mesto na Tirolskem (ital.); muslimanski post; vas v Seiški dolini; žensko ime (span- ske kraljice); umetno uspavanje (tuj.).

Rešitev črkovnice iz zadnje številke:
Voluhar; dvojina; Livorno; Medvo- de; vodovod; Valjevo.

MALI OGLASI

Službe
IZČEJO
 VOJNI INVALID
 popolnoma slep, z ve-
 liko družino, prosi ka-
 kršneke službe za
 svojo 21 letno hčerko,
 ki ima 4 razrede
 meščanske šole. Naslov
 v upravi »Slov.« pod
 št. 7028. (a)

Službe
DOBE
 KRZNARSKI
 pomočnik dobi stalno
 službo v Ljubljani.
 Ponudbe na upravo
 »Slov.« pod »Krnar-
 7069. (b)

POMOČNIKA
 brivskega sprejme ta-
 koj. M. Podkrajčev,
 Sv. Petra cesta 12. (b)

SLUGO
 za vsa dela v stalno
 službo iščemo. Zaradi
 lakote potrebna ga-
 rantija ali kaveja.
 Naslov v upravi »Slo-
 v.« pod št. 7041.

POMOČNIKA
 soboljarskega in ple-
 skarskega sprejme za
 stalno Tone Malgaj -
 Gosposvetska c. 16. (b)

DEKLE
 dobro vzgojeno, kol
 postrežnico sprejem.
 Prihiti bi se lahko
 tudi šivanja. Naslov v
 upravi »Slov.« pod
 št. 7049.

POSTREŽNICO
 pridno, sprejemno ta-
 koj. Naslov v upravi
 »Slov.« pod št. 7050.

Soče
IZČEJO
 1-2 MOBILIZIRANI SOBI
 a) sopražab. kuhinje
 izč. gospod. Ponudbe
 na upravo »Slovenec«
 pod »Soliden plačnik«
 7075. (a)

Stanovanja
oddajo
 ZAMENJAM
 dvosobno stanovanje s
 prisklabinami v bloku,
 ki ure od mesta za
 malo cenoobno stano-
 vanje v centru mesta,
 šiški, Bežigrad, Trn-
 ov. Ponudbe na up-
 r. »Slov.« pod »Takoje.
 7068.

Živali
ZREBETA
 15 mesecov staraga,
 dober tekač, proclam
 ali zamenjam za leto-
 snega bolj teške pa-
 sme — po možnosti
 fuka. Vprašati Znidar-
 šič Aloja, Rakce 102.

Fiatelija
ZNAMKE
 ljubljanske pretnike .
 kompletne avionske in
 dohodne kupim. Po-
 nuditve upravi »Slov.«
 pod značko »Takoje«
 plačilo št. 6439. (tli)

Prodamo
 SIVALNI STROJ
 zelo dobro šiva, pro-
 dam za ceno 3200 lir.
 Pred škofijo 19/L.
 dvorišče, Adamič. (l)

PEGE IN LISAJ
 vam zanesljivo od-
 strani »ALBA« krema
 DROGERIJA KANC,
 Židovska ulica 1. (l)

2 MOŠKA KOLESA
 skoraj nova in štri-
 redno nova harmoniko
 prodam. Jakovac -
 Cegnarjeva 4. (l)

MRCES IN GOLAZEN
 urci, stanice, bolhe,
 šurke, molje, mihi,
 podgane, voluharje in
 bramoje zanesljivo
 pokončate s strupom,
 ki ga dobite v droge-
 riji KANC, Židovska 1.

SIVALNI STROJ
 Singer, nov, pogreljiv
 in eno damsko in
 moško kolo takoj pro-
 dam. Naslov v upravi
 »Slov.« pod št. 7066.

KORNIJO OTAVE
 prodam pri Sv. Križu.
 Vprašati Sv. Petra 34.

3 STRUZNICE
 (priložnostni nakup)
 1 rabljena za 35.000,
 1 velika rabljena za
 75.000, ena popolnoma
 nova 1.50 in za 125
 tisoč lir naprodaj. —
 Merkur, Puharjeva 6.

Kupimo
GRAMOFON
 rabljen, s ploščami,
 kupim ali zamenjam
 za blago. Naslov v
 upravi »Slovenec« pod
 št. 7065. (k)

RJUHE, KAPNE
 blazinaste prevleke te
 drugo poseljno stal-
 no kupuje H. Privšek,
 Ljubljana. Kolodvor-
 ska ulica 7. (k)

RJUHE, KAPNE
 in vseh vrst preproge
 kupi trgovina »Ogled«
 — Mesni trg 3 (vhod
 skozi vežo). (k)

IZREDNO DOBRO
PLACAMO
 za stare bicikle, tri-
 cikije in tricikeljske
 gume. — Merkur,
 Puharjeva 6.

Kolesa
MOŠKO KOLO
 prodam, Koroska 16,
 visoko pritičje, Beži-
 grad.

BICIKLJE
RAZPRODAJA
 najfinije nemške
 znamke, damske, mo-
 ške in deške, šuster-
 šič, meh. delavnica,
 Tyrseva 15 (Figovec,
 levo dvorišče).

2 TRICIKLA
 nova, izvrstne izdelave
 in ena tricikla za
 nosilnost 1.800 kg zelo
 ugodno naprodaj. —
 Merkur, Puharjeva 6.

TEL KINO »UNION« 12-21
Slajna satira na neumil, koruptni bi-
rokratizem v predvzmetnih dunajskih mi-
nistrih

»Platno iz Irske«
Borba poštenega človeka proti pogubnim
nakanom koruptnih židovskih špekulan-
tov in proti bedasti birokraciji v bivših
najvišjih avstrijskih uradih.
Otto Trossler, Irene v. Melendorff, Rolf
Wanka, Siegfried Breuer, Oskar Sima,
Georg Alexander, Fritz Imhof, Tibor
Halmany.
PREDSTAVE ob 17 in 19.15!

TEL KINO »SLOGA« 22-26
V originalu! V originalu!
Velefilm visokih planin! Mogočna povest
o globoki ljubezni drznega dekleta po
romanu Wilhelmine v. Hillera
»Jastreblca Wally«
Heidemarie Hatheyer, Sepp Rist, Win-
nie Markus, Leopold Esterle.
Predstave ob 16 in 19.

TEL KINO »MATICA« 22-41
Dramatično življenje skladatelja Roberta
Schumanna v filmu velike glasbene kva-
litete s izbornimi interpretatorji
»Akordi življenja«
V glavni vlogi Hilde Krahl in Mathias
Wiemann.
Predstave ob 16 in 19.

Se medveda bi obrila
krema Rapida brez mila

BRIVNA KREMA
RAPIDA Brez mila,
brez pene
PROIZVODI VANKA

Justina Bitenc

roj. Klopčič

Nepozabno pokojnico
bomo spremili k večnemu
počitku v četrtek,
dne 10. avgusta 1944,
ob 5. uri popoldne z Zal,
kapele sv. Nikolaja,
na pokopališče k Sv. Križu.
Ljubljana, dne 9. avgusta 1944.

Globoko žaluječi:
VILJEM BITENC, soprog
ter ostale sorodstvo.

ZAHVALA. Vsem, ki ste mi ob
boleznih in smrti mojega nadve
ljubljenega soproga, gospoda
ROBEKA FRANCA
majorja v pok.
stali ob strani in razumeli mojo
bol, vsem iskreni: Bog plačaji!
Posebno pa se zahvaljujem pred.
g. dr. Dostalu za vso duhovno
oporo med dolgoletno boleznijo,
če. duhovščini, g. dr. Adri-
janu za prijateljsko skrb pri laj-
šanju pokojnikovih telesnih bo-
lečin, vsem gg. zdravnikom v
bolnici, vsem darovalcem kras-
nega cvetja in vsem prijateljem
in znancom, ki ste ga spremili
na zadnji poti. Vsemogočni, ki
je videl vse dobrote, ki ste jih
storili njemu in meni, naj bo
Vaš bogat plačnik!
Ljubljana, dne 8. avgusta 1944.
Emanuela Robek, soproga.

Zahvala
Za sočutje, ki smo ga bili do-
ležni ob smrti nepozabnega so-
proga, očeta, dedeka, brata,
strica in avaka, gospoda
Mija Tavzesa
ravnatelja zemljiške knjige
se pristržno zahvaljujemo. Naša
posebna zahvala gre gg. zdrav-
nikom, ki so mu lajšali trplje-
nje in gg. tovarišem, ki so se
zanimali zanj med boleznijo.
Prav tako smo dolžni zahvalo
vsem darovalcem vencev in cvet-
ja ter končno vsem, ki so bla-
goga pokojnika spremili na zad-
nji poti, zlasti še gg. zastop-
nikom sodne oblasti in zdrav-
niške zbornice.
V Ljubljani, 8. avgusta 1944.
Tavzesovi.

ŽOGA SREČE

XVIII. POGLAVJE.
Stari spor oživi.

Čarobni dnevi so sledili porazu, ki
sta ga Anton in Beck pripravila Bruk-
kovima dvema v zadevi Karla Mayerja
— dnevi, v katerih je Anton doživel
tako srečo, da jo je kar težko pre-
našal.

Samo nekaj ga je grizlo. To je bila
njegova siromašnost. Toda Mina in
Beck sta se samo smehljala, ko jima
je govoril o takih skrbih.

»Kakor da bi bila kaj rekla, da ob-
stoja taka zapreka med nama, dragi,
je reklo dekle. »Mimo tega mora člo-
vek, kakor si ti, tudi drugače uspeti v
življenju, ne samo v nogometu. Pro-
sim — prosim, ne beli si glave zaradi
tega — mar nimam za vsako potrebo
sama nekoliko denarja?«

»Ne spominjaj me tega, Mina,« ji
je odvrnil nogometaš. »pri tem se ču-
tim ponižanega!«

Nato se je sklonila in mu položila
svojo mehko, okroglo roko okrog vr-
tu — in za trenutek je ves strah pred

»Saj ne boš. Ali ne bereš časnikov?
Ali časopisi ne pišejo zate? Kaj pa bi
rad še več?«

Nogomet je bil glavni predmet, o
katerem se je tiste dni Beck razgovar-
jal z Antonom. Po eni plati to ni bilo
nič čudnega, kajti, ko so minevali
tudi in je »Žoga« na ligini tehnični
od tedna do tedna plezala višje — ka-
kor je poskrbel oček — je vse me-
to kar norelo za nogomet. Počasi,
točko za točko, toda gotovo, je gradil
mogočno zgradbo. Bila je čarobna pa-
lača, v katero je želel, da vstopi nje-
gov prijatelj in zaveznik, Anton Ho-
fer, kadar pride pravi čas za to, toda
nameraval je napraviti, da bi bilo to
veliko iznenadenje. Tudi ni želel, da
bi se Antonova pozornost odvrnila od
njegovega sedanjega dela. Kar se An-
tona tiče, je bil mladinec pozabil na
Brucka; vsaj pustil je, da so mu zo-
prni spomini na preteklost izginili iz
spomina. Samo troje mu je šlo po glavi:
njegova ljubezen do Mine, njegov
nogomet in njegovo delo v Beckovi
pisarni. Ko je opravljal zaupane mu
dolžnosti v Glavni ulici, je resda več-
krat nameril na ime Bruck. Kajti
Beck je imel sedaj kočljivo poslovna
pogajanja z obema odvetnikoma, ki
sta bila brez uspeha skušala ugoni-
biti njegovega mladega uradnika; to-
da drugače si jih je bil dobroba pre-
gнал iz svojih misli. Ljubezen je bila
pregnala sovraštvo iz njegovega srca.

Vendar ni trajalo dolgo, ko je znova
prišel v sovražne stike z mlajšim
Bruckom. Do tega pa je prišlo takole:
V resnici je bil čudovit niz zmag, ko
se je bila postavila »Stettinska Žoga«
na vrh lestvice prve divizije. Dobiti
bi morala samo še težko igro. Ta tek-
ma se je imela vršiti z »Gadensko
Mrežo«, s sosednim klubom, ki se je
sam pozpel do možnosti, da postane
mojster v ligi. Tekma bi se morala
igrati v Gadenu in treba je bilo do-
seči popolno zmago. Neodločen izid bi
resno pokvaril »Žogine« šanse, raču-
nali pa so, da bi bilo treba doseči dve
točki, da bi bili popolnoma na var-
nem. V nogometu je zmerom dobro
biti na varnem. Manjša storitev rada
razočara.

Tisto jutro, ko se je vršila tekma,
je vse šlo iz Stettina.

Po običaju zmagoslavnih nogomet-
nih množic, ki kričeče klubujejo svetu,
so Stettinci očitovali izvijajočo zaup-
ljivost. Igralci sami so bili bolj neza-
upljivi. Bedasto bi podcenjevali na-
sprotnika, ako bi tajili, da pri tej igri
za mojstrstvo ne gre za res; toda Ga-
denci so bili priznani močni in trdni
na lastnem igrišču in če je Stettin pri-
peljal obilo navijalcev, je bilo doma-
či vendarle najmanj devetkrat ali de-
setkrat več. Kdo pa še ni slišal zna-
menite gadenske množice? Znamenite
zaradi tega, ker s svojim kričanjem
grozi, da podere nebo?

Toda »Žogin« igralci so imeli do-
volj vzroka za govorjenje, ko je v
oblačilnico prihitel oček, ki se mu
je s konca bodičastih brk brala zelo
važna vest.

»Koga mislite imajo, da igrajo dan-
es z njim kot z levim halom, fantje?«
je vprašal hripavo. »Brucka« je zinil,
preden so mu sploh mogli odgovoriti
na vprašanje.

»Ali je res, oček?« je vprašal Just
Renner, ki je bil sedaj vnet tovariš
Antona in je stopil naprej.

»Da, res je. Nisem samo na lastne
oči videl Brucka, ampak mi je tudi
»Gadenov« starešina Edi Macher po-
vedal, da ima enega mojih najboljših
igralcev, ki bo danes igral zoper nas.«

»Najboljših igralcev« se je rogaj
kapitan »Stettinske Žoge«. »Najbolj
umazanega bi bil moral reči! Čeprav
je Bruck amater, in smatrajo, da je
gospod, je vendarle sramota za igro...
Danes popoldne se boš moral paziti.
Anton,« je pristavil Renner, ko se je
obrnil k »Stettinskemu« desnemu krilu.

Anton je z žarečim nasmehom po-
gledal od torbe s svojo opremo.

»Storil bom, kar je v moji moči,
Just!« je odvrnil.

Toda Renner, ki mu je bil tisti naj-
pomembnejši dan uspeh njegovega mo-
šva posebno pri srcu, ni bil zadovol-
ljen.

ISTRA in njena zgodovina

Kratek sprehod po največjem polotoku v Jadranskem morju — Zanimivosti iz istrskega življa, ki je posledica zgodovinskega razvoja

SLOVENEK

10. avgusta 1944

32 ČETRTKOVA STRAN

Od prebivalcev, ki so se v zgodnjem srednjem veku naselili na sedanjem slovenskem ozemlju, so najgloblje proti jugozapadu prodrli predniki naših rojakov v Istri. Malostevilstvo naših »Istranov«, njih nedoločna meja do drugih narodnostnih skupin v Istri in končno še nekak odročen položaj tega polotoka so krivi, da tamošnji kraji in ljudje niso igrali vidnejše vloge v zgodovini in da je tudi povprečnemu poznavalcu naših razmer njihova preteklost in življenje slabo znano.

Severovzhodna kopna stran Istre meji na svoje celinsko zaledje s prečnimi kraškimi pasovi Čičarije ter Hrušice, Snežnika in Risnjaka, ki je od njenega slovenskega in hrvaškega sosedsstva bolj ločijo kot spajajo. Te pregrade dopuščajo položnejši dostop v Istro le na obeh oglih ob Tržaškem in Reškem zalivu in pa dobro prečno zvezo med Trstom in Reko preko Tržaškega kraka, notranjske Reke v dolino Rečine.

Področje, ki ga k Istri prištevamo danes, začenja takoj pod Trstom z obronkom Breg — vasi Ricmanje, Boršt, Zabrezec, Boljunec in Dolina spadajo že k Istri. Od strmskega gradu dalje proti jugovzhodu se vleče kameniti kraški svet Čičarija, bolj poraščen šele proti kvarnerski obali, kjer doseže najvišji vrh v Učki (1396 m), ki se strmo spušča proti morju. Z Učke imamo najlepši razgled čez vso Istro. S kraškega višavja se ves polotok polagoma znižuje in zožuje proti jugu v veliko trikotnico, ki končuje v valovitem gričevnem svetu obale, ki kot odrezana plošča v strmih obrežju pada v morje.

Tri Istre poznamo...

Ne visoka planota Čičarije je razorna na v apnenaste kraške brazde, revno pokrita z brinjem in je zaradi svoje bele golote dobila tudi ime »Bela Istra«. Voda je izglodala tu redke kraške vrtače in doline, v katerih rdeča zemlja predstavlja edin rodovitni svet tamošnjih prebivalcev, ki jim siromašno življenje otežuje še pomanjkanje vode. Naslednja, povprečno za 200 m nižja stopnja polotoka je »Rumena Istra«. Zavzema ves osrednji del in se tako imenuje po žoltem peščenjaku, ki ga je bilo morje odložilo na apneniško podlago. V kraškem okolju izgleda ta predel kot zelenica s ovalnimi griči, rodovitnimi polji in travniki ter gozdovi okoli Buzeta in Pazina.

Najnižja stopnja »Rdeče Istre« se loči od druge na črti med Zalbornom in Crnim rtičem — zavzema torej širok obalni pas zapadne in južne Istre. Svet je tu visok povprečno 100 m, je zopet apnenast, toda prekrit je s kraško plastjo zemlje, izpod katere le mestoma mole gole kraške kletci. V »Rumeni Istri« izvirajo male istrske reke, na severu Ri-

žana, vzporedno z njo in nižje dolí Rokava (Dragonja), Mirna, Draga in Fojbica, ki se pa ob prehodu v »Rdečo Istro« izgubljajo v skalni votlini. Na Kvarnersko stran se izliva Raša, ki odvaja vodo iz doline sedaj izsušenega Lepičkega jezera. V njenem območju leže zdravi premočkovniki — pri Vremah in Krapanu, ki so bili v veliko veselje našim zapadnim sosedom — sicer revnim s tem blagom.

Obala, vreme in vetrovi

Istrska obala je povsod strma, dobro razčlenjena po globokih, fjordom podobnih dragah in polotokih, ob katerih so se razvile številne dobre luke. Za stare dele obalnih mest so značilne kamenite hiše, visoki zvoniki, ozke ulice z običajnim nižjim trgov. Novejši deli mest so sezidani na umetnih nasipih. Položnejša je le obala v naplavinjskih dolinah med Miljami in Tiranom in ob reškem zalivu.

Vpliv namorskega sredozemskega podnebja dopušča v širokem obalnem pasu rast južnemu rastlinju, posebno pa nasadom oljke in vinske trte, ki od nekdanjega Istranov največ zaslužka; ob obali pa ugodna morska struja privaja številne ribe, poglavito hrano in eksportno blago obrežnega prebivalstva.

S kraškega zaledja se jeseni in pozimi sunkovito zaganja na obalo ledena burja, ki v notranjosti včasih v enem dnevu stisne živo srebro za 15° C. Z morske strani se tepe z burjo jug, nevaren zlasti mornarjem, ker dviga visoke valove in povzroča močno kipenje ob obalnih čerch in klifih.

Kaj zanimiva je narodopisna slika Istre. Rokava naznačuje nekako mejo med Slovenci in Hrvati, mešano prebivalstvo ima Buzetski okraj. Slovence v severovzhodni Istri imenujejo onstran glavne ceste »Brkine«, tostran pa so njih sosede »Čiči«. Slovensko je zopet področje Podgradskega okraja in Jelšan, mešane so že Račice, Starada in Pasjak, Sapjane pa že bolj hrvaške. Slovenci so tudi »Savrini«, v okolici Umaga in Koprater v motovinski dekaniji. Med Hrvati lahko ločimo one v nekdanji beneški Istri, ki so večinoma štokavci, od sosedov v nekdanji pazinski grofiji in sploh vzhodni Istri, ki govorijo čakavščino notri do Pazina in Baršana. Čakavci so tudi Čiči in prebivalci Kvarnerskih otokov.

Čiči, nekdanji tudi pri nas dobro znani tovarniki in svetovni »jesihariji« domujejo v vaseh Zejane, Mune, Brgrad, Jelšane (deloma), Starada, Lipa, Skalnica, Lanišče in Brest. Izključno slovenska imena teh vasi so znamenje, da so se ti »Vlahi, Ciribirici«, naselili na že slovenske ustanove. Na krajski meji govorijo Čiči slovensko, južneje hrvaščino, svojo romunsko govorico so ohranili le Zejanci in deloma Munci.

Pisana je zgodovinska kronika Istre

Da nam bo pisana narodnostna slika Istre jasnejša, si ogledimo nekoliko njeno preteklost. Istrski polotok je bil že v prazgodovinski dobi dobro poseljen, o tem nam pričajo ostanke številnih gradišč na gričih. Grobovi z okrasjem fenicijskega in grškega izvora kažejo na zgodnje trgovske stike tamošnjega ilirskega plemena »Ilistrov« s Orientom, najdeni bronasti izdelki pa so bili predmet posredovalne trgovine med Italijo in srednjo Evropo. V začetku 4. stoletja pr. K. so se z Ilstri izpremešali došli Kelti; kot večji mornarji so se Istrani obenem s svojimi ilirskimi sorodniki Libanci in Dalmati izkazali v gusarjenju po Jadranu, zaradi česar so jih Rimljani v letih 178—177 napadli in pokorili. Rimska kolonizacija na novo pridobljenem ozemlju je bila tako močna, da se je kmalu romaniziral dobesedno ilirskih domaćinov in je mogel cesar Avgust l. 12 pr. Kr. Istro priključiti k Italiji. Z njo v zvezi je ostala, tudi že po delitvi rimske države l. 395 in pod vladjo Odoakerja in kralja Gotov Teoderika Velikega. Municipalno upravo so Goti Istranom pustili, vzeli pa

so si tretjino njihovih zemljišč, ki so postala temelj kasnejšim državnim domenam v Istri. Sredi 6. stoletja je gotosko oblast tudi v Istri zamenjala Bizantinska država. Sledeča selitev Langobardov čez Kras v Italijo je prizadela tudi Istro, še nevarnejši pa so ji postali novi sosede, predniki Slovencev in Hrvatov, ki so se kmalu po odhodu Langobardov naselili ob njenih mejah, ter skupno z Obri začeli vpadati na polotok. Prvo tako vest imamo iz leta 599, že v sledečem letu pa obupuje papež Gregor I. v pismu na solunskega škofa nad usodo Istre, ki da jo Slovenci groze uničiti. Po teh prvih plenilnih pohodih so se Slovenci iz prostora Notranjske začeli naseljevati preko Loške doline čez prehod pri Starih Oglicah na severno istrsko področje v dolinah Pivke in Notranjske Reke in v gričevnem pasu do stare rimske ceste iz Trsta proti liburnijskemu primorju. To področje je že od rimske dobe sem pripadalo Istri, in še v srednjem veku je pripadal Tržaški in Notranjski kras k Istri s Trnovjem, Sežano in Postojno vred; šele, ko so tu zagospodovali Habs-

buržani, se je za ta del uveljavil naziv »Kras« in začel pripadati h Kranjski. V nadaljnjem prodiranju v Istro so se slovenski naselniki ognili nerodovitni Čičariji (redke slovenske prebivalce je dobila šele pozneje) in si poiskali plodnejše zemlje na Tržaškem krasu. Na meji Sapjane-Podgrad, Hrušica, Materija, Hrpelje — se je prva slovenska naselitev ustavila. Šele ko je Bizantince iz Istre izrinil Karol Veliki in jo priključil svoji državi, so Franki iz fiskalnih razlogov zvalili slovenske naselnike na neobdelano zemljišče severozapadne Istre v miljsko in kopersko zaledje ter ozemlje na obeh straneh ceste proti Buzetu na zemljo, ki so jo bili Romani v strahu za svojo usodo zapustili in se umaknili za varno obzidje obalskih mest. Romanom to ni bilo po godu in na zboru pri Rižani (med l. 803—810) so pred kraljevimi poslanci obtolžili frankovskega grofa Ivana, da jim kratki njih avtonomne pravice in da naseljuje na mestnem ozemlju »Slovenec«, ki orjejo naše njive, kose naše travnike in pasejo na naših pašnikih. Davke pa plačujejo grofu Ivanu. Grof je popustil, pridržal pa si je pravico naseljevati Slovence na neobdelani zemlji. Kot je iz te listine razvidno, nastopajo tudi tu Slovenci kot poljedelci in živinorejci; morja nevarjeni se niso mogli spuščati v trgovsko tekmovalstvo z romanskimi meščani. Šele v teku srednjega veka so se naselili bližje k obali.

Prvi spopadi z Benečani

Pozneje kot Slovenci s severa so Istro začeli naseljevati Hrvati z juga in to najprej s Kvarnerskih otokov na obalo pod Učko, v notranjo Istro pa preko reških vrat iz Hrvatskega primorja. Pri Buzetu so se srečali s Slovenci in tu je začelo mešanje obeh narodnosti. Hrvati so se Istro lotili z nevarne strani. V drugi polovici 9. stol. slišimo ponovno o gusarskih napadih Hrvatov na beneške ladje v istrskih vodah in l. 876 so se drznili celo izkrcati v Umagu, Novem Gradu in Rocinju, kar jim je prineslo obilo plena. Drugič so menda napadli Benetke same in ugrabili tam lepo število beneških devic. Ko pa so se na povratku z njimi preveč zakasnili so jim jih Benečani preoteli. Ta kavalirski junaški podvig so Benečani vsako leto praznovali s posebno spominsko slavnostjo.

Kako so se menjavali gospodarji kraške Istre

Franki so Istro uvrstili kot mejno krajino v svoj vzhodno alpeki obrambni sistem. L. 952. pa je bila pripojena Bavarski in Karantaniji. Krajevniško oblast so v njej dolgo opravljali upravniki Kranjske in z njo vred je l. 1077 prišla pod oblast oglejskih patrijarhov. Ti so upravo Istre oddajali svetnim gospodom, večinoma kranjskim, sami pa uživali dohodke državnih domen in zagospodarili vsej zapadni strani polotoka. V sredini Istre so se z bogato zemljiško posejstjo uveljavili gorjski grofje in ustvarili tu tkzv. »pazinsko grofijo«. Meja med patrijarhovo in grofovsko posejstjo je bila določena l. 1275 s posebno pogodbo, ki je bila zapisana tudi v hrvaščini (imenuje se »razvod istrijski«).

Doba beneškega vpliva

V teku visokega srednjega veka so se kot prva pomorska sila uveljavili Benečani. Istrska obmorska mesta so najprej s trgovskimi pogodbami navezali nase, v teku 13. in 14. stol. pa jim tudi dejančno zagospodovali. Istočasno so spodrinili iz Istre oglejske patrijarhe, si prisvojili njihovo posest in jo razširili še globlje v notranjost. Kot nekdanji Franki so tudi Benečani valili sem slovenske in hrvaške naseljence. Iz okolice Koprja imamo iz 13. stol. posebne zakone glede slovenskih kolonov, za katere je bil v Kopru nastavljen poseben »capitanus Slavorum«. »Pazinsko grofijo« so l. 1374 podedovali Habsburžani in jo zaokrožili s pridobitvijo Lupoglave, Kočljaka, Rakalja, Baršana, Pičana, Zminja in Lovrana. l. 1466 pa kot zapuščino Wallseejev priključili te nekdanje »Meranijo« s Kastavom, Veprincom, Moščenicami in Reko. Od nekdanjih istrskih obalnih mest se je beneški nadvladi uprl le Trst, ki se je l. 1382 podvrnil Habsburžanom in so ti tam postali gospodarji obeh zalivov ob Istri, Tržaškega in Reškega. Trst si je pod novo vladjo kmalu opomogel in skušal napeljati ves promet iz habsburških dežel na svoj trg, ter ovirati trgovske stike z istrsko-beneškimi mesti. To je dovedlo do dolgotrajnih sporov in do oboroženega obračunavanja med obojimi v avstrijsko-beneški vojni v prvi polovici 16. stoletja. Svojo posest v »Avstrijski Istri« so Habsburžani že od konca srednjega veka zastavljali bogatim rodbinam, njeni lastniki so se večkrat menjali, dokler je ni l. 1766 dobila družina Montecuccoli iz Modene.

Dvojnost razvoja

Oba dela, beneški in slovenski, sta se tudi notranje razvijala različno. V Beneški Istri so se obdržala romanska mesta

Še je čas,

da si oskrbite za 10 lir knjigo

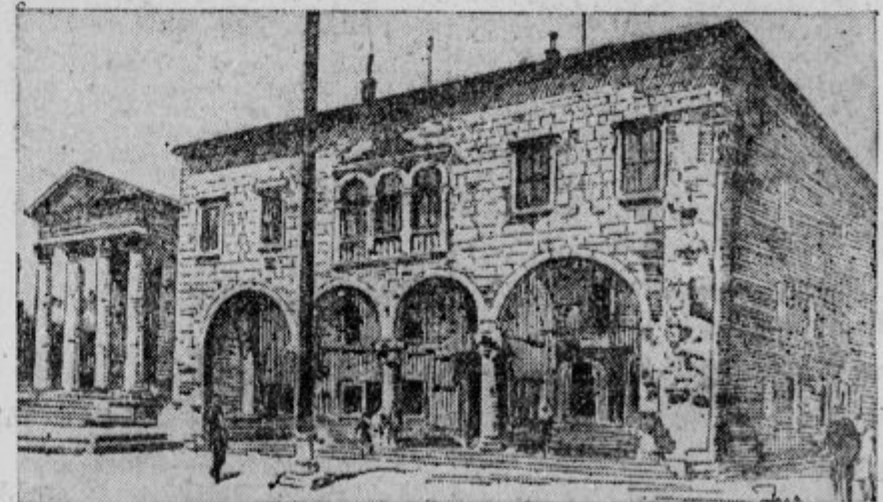
»KRI MUČENCEV...«

Pohitite, v prodaji so zadnji izvidi

Pregleden zemljevid Istrskega polotoka

Pogled na znano letovišče Opatijo v Istri. Opatija leži v pravem Kvarnerskem zalivu, ki ga zapirajo najsevernejši dalmatinski otoki. Kljub temu, da se še včasih zaganja burja čez kraška slemena, pa ima Opatija izredno ugodno sredozemsko podnebje, ki ji je omogočilo tako pomemben razvoj v moderno letovišče.

Pogled na starodavni magistrat v Pu lju, nekdanj najvažnejšem pristanišču vojne mornarice bivše avstro-ogrske monarhiije. Na levo vidimo stebrišče templja, ki se je obdržal še iz rimskih časov.

T. O.